

IRARI JOGVÉDELLEM

SZERKESZTI: DR. LÁNCZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR. KADOSA MARCEL

Amunkásjóléti intézmények.

Írta: Dr. Pack Henrik, az Országos Pénztár orvos
s. titkára.

A munkaviszonnyal kapcsolatos jóléti berendezések legfontosabbikát az úgynevezett *munkásbizottságokban* (Arbeiterausschüsse) látják. Ezeknek feladata a munkaviszony megszilárdítását előmozdítani, a munkarend megváltoztatására netán irányuló törekvéseket és kívánásokat bíráló tárgyává tenni és ha lehetséges azoknak megvalósításában közreműködni, a munkások érdekeit érintő összes kérdésekben véleményt adni, a munkások közötti, de a munkások és a tulajdonos közti egyenlenségeket is, amennyire csak lehetséges, békés utón elsimítani, a telep területén a rend, jó erkölcs, becsületesség, mértékletesség fölött őrködni. Már ebből is látható, hogy a munkásbizottságoknak, ha működésüknek szabad tér biztosítatik, valóban nagy jelentőségük lehet abban az irányban, hogy a munkásokban az önértet, a megbecsülés és ami kétségkívül még fontosabb, a telephez való ragaszkodás érzületét kiváltják, fejleszthetik és állandósíthatják. És mivel ezenfelül a munkásbizottságokra hárul az a feladat is, hogy ők a balesetelhárítási szolgálják, hogy a termelés tökéletesítése körül is buzgólkodjanak, nyilvánvaló, hogy azok szervezése ellen a munkaadók részéről igazán semmi komoly ellenvetés fel nem hozható; sőt, hogy önmaga ellen vét az a vállalkozó, aki még elvben is ellenzi a munkásbizottság felállítását üzemében. És mi sem bizonyíthatja jobban azt, hogy a munkásbizottságok mindenütt, ahol rendszeresítve lettek, fontos hivatásukat teljesen és a vállalkozók károsítása nélkül teljesítették, mint az a tény, hogy magában Bajorországban már 1906-ban, nem kevesebb mint 20.7 százaléka azoknak az üzemeknek, amelyek ötvennél több munkást foglalkoztattak, munkásbizottságokat alakított munkásai köréből.

Régóta bevált és nagy gazdasági, valamint erkölcsnemesítő hatásuknál fogva közkedveltségnek is örvendő munkásjóléti intézmények a *gyári takarékpénztárak, előleg- és kölcsönszövetkezetek*. Rendeltetésük már nevükben rejlik s így bővebb magyarázatot nem is igényelhetnek. Berendezésük tekintetében azonban meglehetősen nagy a sokféleség. Nevezetesen abban az irányban, hogy míg az egyik helyen csak a bérfőlösléget kamatoztathatják a munkások, addig másutt akár mily nagy összeget, tekintet nélkül annak eredetére, fogadnak el a gyári takarékpénztárak. Abban is nyilvánul sok helyütt eltérés, hogy az egyik vállalatnál kötelező a takarékoskodás, a másiknál pedig nem. Magától értetődik, a kamatok nagyságát illetőleg szintén nagy az eltérés az egyes takarékpénztáraknál és hogy a betétek minimumának és maximumának határai is felette ingadozók. Végül megemlítendő az is, hogy a felmondás ideje változó, sőt, hogy van sok gyári takarékpénztár, amelynek alapszabályai a fel-

mondást mindaddig, míg a munkás munkahelyét véglegesen el nem hagyja, kizárják. Igen sok idetartozó intézet alapszabálya kizárja azt is, hogy a munkások betétei egy harmadik személy javára átirattassanak, tartozások fejében lefoglaltassanak vagy elzálogosíthatassanak. Nagyhatásúnak kell, hogy mondjuk az „Eisengewerkschaft Maximilianshütte”-nél életbeléptetett azt az eljárást, hogy azok a munkások, akik betéteiket egy év folyamán fel nem veszik, a rendes kamaton felül még egy takarékoskodási jutalékot (Sparprämien) is kapnak. Ennek nagysága az évi osztalékéval azonos. Természetes, hogy ezen takarékpénztárak vagyonaért a vállalkozó a maga vagyonával felelős s hogy az ügykezelés irányítására a munkások delegáltjai közvetlenül befolyhatnak.

Arról, hogy mily nagy elterjedésnek örvendenek már e gyári takarékpénztárak és hogy mily jelentékeny pénzüsszegeket bíznak a munkások reájuk, a következő számok tanúskodhatnak: Bajorország 103 üzeme, amelyben 65.802 munkás dolgozott, 18.299 betevő összesen 10,328.408 márkát helyezett el. (1906. évi adatok szerint.)

De van ezenfelül még sok módja annak, hogy a munkaadó alkalmazottjainak anyagi jólétét elősegítse. Sok helyütt pl. megtérítik az év folyamán befizetett betegsegélyezési és a rokkantság elleni biztosítás járulékait, vagy létesítenek segélyezési alapokat abból a célból, hogy a megbetegedett munkásoknak a törvényes táppénz felüli segélyt nyújthassanak, a beteg családtagokat jobb ellátásban részesíthessék. Ezen alapok arra is szolgálnak, hogy az időelött rokkantá lett munkásokat támogassák, vagy ha önhibájukon kívül szorult anyagi viszonyok közé kerültek, őket segélyezzék. A munkások özvegyeit és árváit is ezen alapítványos utón létesített és fentartott segélyezési pénztárak vagyonaiból istápolják. Végül említésre és utánpótlásra méltó egynémely vállalat ama eljárása, hogy azon alkalmazottjaiért, akik *életbiztosítási* kötvényeket bírnak, kezeskedik; sőt értük a biztosítási díjakat is, a bérből való utólagos levonás jogával, lefizetik.

A jobb *táplálkozást* előmozdító eszközökhöz tartoznak a *fogyasztási szövetkezetek, kantinok és étkezőhelyiségek*, amelyeknek berendezéséhez a vállalkozók akképp hozzájárulnak, hogy a szükséges helyiségeket, forgó tőkét, rendelkezésre bocsátják, a könyvelést és pénzkezelést a maguk költségén végeztetik, a szükséges fűtő- és világítási anyagokról, az áruk fuvarozásáról a maguk költségén gondoskodnak. Itt említendő az is, hogy sok helyen, ahol fogyasztószövetkezet nincsen, a munkaadó akképp is segítheti munkásait, hogy a nagyban beszerzett legszükségesebb élelmi cikkeket (húst, tejet, lisztet, burgonyát, kávést stb.) önköltségi áron átengedi munkásainak. A kantinok berendezése olymódon istápolhatja az alkalmazottakat, hogy ők azokban tetemesen olcsóbb áron jó minőségű eledelhez juthatnak s így egészségüket jobban megóvhatják. Nagy fontossággal bírnak azok a berendezések, amelyek az *alkoholizmus* ellen irányulnak és abban áll-

nak, hogy a munkaadók ingyen vagy kedvezményes áron *tejet, teát és ásványvizet* bocsátanak munkásaik rendelkezésére. Végül a jobb táplálkozást nagyban elősegíthetik a munkásoknak ingyenesen vagy önköltségen átengedett *föld- vagy kerthaszonélvezetek*. Ezen földön termelhetnek a munkások burgonyát vagy egyéb a háztartásban szükséges zöldségféléket. Ezen munkás jóléti intézmény annyival is inkább megérdemli, hogy minél előbb és minél nagyobb mérvben terjedjen, mert nemcsak a munkások anyagi és egészségügyi, hanem még ezenfelül azok erkölcsi jólétét nagyban fokozza, sőt határozottan a telep környékéhez mindennél jobban fűzi őket.

Nagyon elterjedtek és értékesek az ingyenesen vagy kedvezményes áron a munkásoknak rendelkezésére bocsátott *munkáslakások*. E téren is sokféle módon szokott megnyilvánulni a munkaadók szociális érdeke és belátása. Vannak üzemtulajdonosok, akik a lakást természetben adják, mások csak lakbérpótlékban részesítik munkásaikat. Vannak olyanok, akik a maguk pénzén emelt házakat törlesztésre adják el a munkásoknak örök időkre és vannak olyanok, akik munkásaiknak a lakházak építéséhez avagy vételéhez szükséges összegeket alacsony kamat mellett, sőt kamatmentesen is bocsátják rendelkezésükre. Sok vállalkozó ezenfelül még a munkáslakásoknak, sőt a bennük levő, a munkás tulajdonát képező bútornak *tűzkár elleni biztosítását* is a maga költségén eszközölteti és végül köztudomású, hogy igen sok munkaadó, főleg ha kiterjedt munkáskolóniája van, a maga pénzén szerzi be a tűzoltáshoz szükséges szereket is (fecskendőket).

Tág tere nyílik a munkaadónak, hogy munkáisait *egészségük* és testi jólétük védelme körül segítse. Es aki a munkásjóléti intézményekre vonatkozó rengeteg irodalmat közelebbről ismeri, megelégedéssel és igaz örömmel kell hogy elismerje, hogy éppen ezen irányban meglepően korán nyilvánult meg a munkaadók emberbaráti érdeke és szeretete, s hogy ők jóval korábban, mint ezt a törvények parancsa követelte volna, siettek minden lehető elkövetni azért, hogy alkalmazottaik egészsége minden károsodástól megóvassék. *Gyári kórházak és rendelők, mentő szobák és szekrények, külön orvosok és ápolók, üdülőtelepek és betegágyasok részére fenntartott otthonok, fürdők és sanatoriumok* mindmegannyi bizonyítékai annak, hogy a vállalkozók munkásaik testi épségét nagyra becsülik és nemcsak a dolgos kezeket szívesen foglalkoztatják, hanem a megbetegedetteket is készséggel segítik és istápolják.

És nincs kétség, hogy az ily módon megnyilvánuló karitás előbb-utóbb kell, hogy meghozza a maga megérdemelt gyümölcsét s hogy ezen eszközökben lássuk a kölcsönös megértés, méltányolás és vonzalom természetes biztosítékait.

Egy újabb Hansabund.

Még alig egy éve, hogy a német Hansabund megkezdte működését, Bécsben követésre talált. Február hó végén a Bund österreichischer Industrieller és a bécsi kereskedelmi és iparkamara kezdeményezésére összefogott Ausztria gyáripara, kereskedelme és egyéb ipara közös érdekeiknek megvédésére. Február 22-én összegyülekezett ezen foglalkozási ágak -érdek-képviselőinek 69 kiküldötte és megalakították a „Wirtschaftliche Zentrale für Gewerbe Handel und Industrie in Österreich” intézményét.

Az ez érdemben kibocsájtott körlevél, amelynek főfeladata volt elosztatni ama balhiedelmet, mely szerint iparnak és kereskedelemnek érdekei a maguk ke-

belében is ellentétesek, ékes szavakban fejti ki, hogy a *közélet*, az állam és közgazdaságnak szerfölött nagy kárára van, hogy éppen azon foglalkozási ágak legfontosabb érdekei, amely foglalkozási ágak az állami terhek legnagyobb részét viselik és amelyekből minden gazdasági és kulturális haladás leginkább függ, nevezetesen ipar és kereskedelem a törvényhozás és közgazdatiság részéről elhanyagoltatnak és háttérbe szorítatnak, aminek főképpen az a körülmény az okozója, hogy ezen osztályok érdekeinek közössége kellőképpen el nem ismertett és mert az erők egységes szervezése még meg nem történt.

A kiáltvány elismeri egy erőteljes parasztság közgazdasági fontosságát is, miért is jogosultnak tartja, ha ennek érdekei is figyelemmel kísértetnek. Azonban, úgymond a haladás hajtóereje minden téren az említett foglalkozási ágakban gyökeredzik, amelyekkel az u. n. szabad kereseti ágak is a legszorosabb összefüggésben állanak.

Azt is kifejti, hogy csak ipar és kereskedelem képesek a természetes népszaporodást foglalkoztatni és táplálni. Rámutat a kivándorlásra, mint Ausztria egyik főbajára, mint amely csak' arra a körülményre vezethető vissza, hogy az ipar és kereskedelem nem fejlődhetik kellőképpen. Az osztrák gazdasági és kereskedelmi politika egyoldalúan egy agrárius kisebbség érdekeit szolgálja, amelyek a parasztlakosság többségének érdekeivel nem egyeznek. A kereskedelem és ipar érdekeit nem pártpolitika szolgálhatja, hanem helyzetén csak egy egészséges és igazságos gazdaságpolitika javíthat. Az eddigi bajokon csak egy minden összetartozót összefoglaló szervezkedés segíthet.

A gazdasági központ közös programjának alapvonásai a következők:

A kereskedelmi politika terén: Élelmiszerek és nyersanyagok lehetőség szerinti vámmentesítése. Kontingens nélküli húsbehozatal létesítése. A nemesítő forgalom kiképezése az ellenőrzés könnyítésével karöltve. A kereskedelmi szerződési politika továbbfejlesztése. Szerződéskötés a Balkán államokkal, a délamerikai országokkal, Törökországgal és Japánnal olyanformán, hogy az ipar és kereskedelmi igények figyelembe vételessenek.

Az adópolitika terén: A személyi adóknak egyenlő alkalmazása városokban és vidéken meg falun; a mezőgazdasági jövedelem helyes becslése. A részvényt megadóztatás reformjai; adómentesség műhelytelepek részére; a munkáslakások adókedvezményeit illető törvény reformja.

Közlekedési politika. A gazdasági érdekeket szemmel tartó tarifapolitika, nevezetesen a kivitel tarifális fejlesztése és tarifális védelme az iparnak az általában segélyezett magyar versenynyel szemben. Az államvasuti igazgatás reformja. A helyi érdekű vasúthálózat kiépítésére nagystílű tervet készítő avégből, hogy ezek a politikai szituációktól függetleníttessenek. A vasúti üzemi eszközök szaporítása. A nagyvárosi élelmezés javítása hús, tej, főzelék stb. gyors és külön kocsikon való olcsó szállíthatása végett.

A hajózási vonalak kibővítése. Posta, táviró és távbeszélő díjak leszállítása. Telefonkölcson felvétele és a postahivatalok szaporítása.

Iparfejlesztés. A polgári törvénykönyv reformja; nyílt könyvkövetelések értékesítésének megkönnyítése, az elévülési határidők megrövidítése; könyvköveteléseknek az államra ruháztatása; a tisztességtelen verseny ellen való küzdelem; az üzleti és üzemi titok megőrzése, a használati és ízlésminta bevezetése; a gazdasági bojkott eltiltása. Központi ipari szövetkezeti pénztár létesítése; a beszerzési és gazdasági szövetkezetekről szóló törvény reformja.

Ipari segély hosszú határidős kölcsön alapján. A csődeljárás reformja, a magyarországi túrhetetlen csőd állapotok reformja (!), a be nem jegyzett cégek csődeljárásának reformja. A vízijog reformja. A vízierők kiépítése, az ipar olcsó villamos erőhöz juttatása. A teljesen elavult tengeri jog reformja, a behajózási jog reformja. Az oktatásügy leggondosabb továbbfejlesztése, jelesen az ipari és kereskedelmi szakiskolák kialakítása.

A *közszállítások* terén a közszállítási szabályzat kiterjesztése a hadseregbeli, tengerészeti, boszniai, építési tartományi és községi szállításokra. A honi termékek elvi előnybehelyezése.

A *szociálpolitika* terén: A dolgozni akarók védelme az erőszakos és terrorisztikus agitációval szemben. Sztrájktilalom közhasznú üzemekben (vasút, posta, víz- és villamosági művek stb.). A szociálpolitika kiépítése nemzetközi egyezmények útján, valamint az üzemek rendjét és rentabilitását nem veszélyeztető módon.

Az *államháztartás és állami igazgatás* terén: az improduktív kiadások lehető korlátozása. Nagy beruházások gazdasági depressziók idején. Kereskedelmi könyvelés bevezetése az állami üzemekben az üzemeredmények megállapíthatása és tervszerű beruházási tevékenység lehetővé tétele végett. Nemzetiségi és politikai okokból való új pénzügyi megterhelések kerülése. Stratégiai vasutak költségeinek a közös költségvetésbe való felvétele. A közigazgatás egyszerűsítése és olcsóbbá tétele. Közigazgatási bíráskodás meghonosítása alsóbb bíróságoknál német mintára a lakosság választott képviselőinek bevonásával. A tisztviselők számának korlátozása, avégből, hogy kevesebb tisztviselő jobban legyen fizethető.

A közigazgatási és konzuli hivatalnokok és bírák gyakorlati közgazdasági kiképzése; több technikus és gyakorlati szakember; kevesebb egyoldalúan képzett jogász alkalmazása a közigazgatásban.

A *Magyarországhoz való viszony és a közös ügyek* tekintetében a gazdasági egység fentartása. A hadügyi kormány és a magyar kormány közt való egyoldalú megállapodások kizárása. A bankközösség fenntartása. Ausztria Boszniára való nagyobb befolyásának a quota arányában való megtartása. A katonai szolgálatnak a polgári pályán szerzett készségek és tudás figyelembevételével való megrövidítése. A fegyvergyakorlatoknak sürgős munkák alkalmából való megrövidítése stb.

SZEMLE.

Szociálpolitika.

Chinai haladás — európai copf. A kelet alkoholizmusa, az alkoholnál ezerszer veszedelmesebb ópiumnak végórja közeledik legrégebb és *legmegátalkodottabb* területén, Chinában. Az egész világ bámulata kíséri azt az eltökélt komolyságot, sőt példátlan hősiességet, amellyel a chinai kormány az ópiumizmust egyszersmindenkorra ki akarja és ki is fogja irtani területéről.

Amíg mi csak prédikálunk az alkohol ellen és amíg a mi kormányaink szemforgató alakoskodással ítélik el az alkoholizmust, amelyre az ország pénzügyi jórészt bázírozva vannak, addig a chinai kormány egyszerűen a lehetőségét szünteti meg az ópiumizmusnak: megtiltja a termelést és a tilalmat kérlelhetetlen szigorral hajtja végre. A fokozatos végrehajtás folytán

öt év óta 70 százalékkal csökkent a chinai birodalomban az ópiumfogyasztás és két év múlva teljesen meg fog szűnni. Néhány év alatt örökre véget vetnek annak a romboló nyavalyának, amelynek évezredek óta rabjai a chinai népesség százmilliói. Ilyesmi még nem történt a világon és e példa nélkül álló nagyszerű küzdelem valóban a legnagyobb magasságba emeli Chinát az emberiség becsülésében.

A diadalban és önmegtagadó hősiességben azonban Chinával osztozik az indiai angol kormányzat is, amely hozzájárult ahhoz a tilalomhoz, amely szerint nem szabad ópiumot bevinni Indiából Chinába. Tekintettel az óriási értékre, amely a bevitelben kockán forog, a chinai kormány csak nehezen vagy semmiképpen se mondhatta volna ki e tilalmat az indiai kormány hozzájárulása nélkül. Százmillió koronánál nagyobb értékű ópiumot vitt be India évente Chinába, ami két és fél milliárdnyi tőke kamatainak felel meg. Mégis az indiai kormány és az egész angol közvélemény habozás nélkül járult hozzá a tilalomhoz. Miután azonban az indiai ópiumkereskedők épen a chinai termelési tilalomra való tekintettel igen nagy készletet halmoztak fel, ennek az értékesítésére a chinai kormány hat hónapi határidőt engedélyezett. Ennyi idő alatt kell eladni a 100 millió koronánál nagyobb értékű készletet. Lawis Eric pap most evvel kapcsolatban egy grandiózus eszmét vetett fel. Gyűjtést indítványozott annak az összegnek az előteremtésére, amellyel ez az ópiumkészlet összevásárolható, hogy azután az egész tömeg nyilvánosan elégettessék, mintegy tűzaldozatként az emberiség boldogságának és az angol önzetlenségnek oltárán.

Milyen sötét és mégis ríktó ellentét mindezzel szemben a mindenféle fajtájú alkohol természetének közpénzen való támogatása, ami erre mifelénk divatos.

K.

A magánalkalmazottak kötelező biztosítása. Lapunk márcz. 20. számában részletesen ismertettük a németországi magánalkalmazottak kötelező biztosítására vonatkozó törvénytervezetet. A rendkívül nagyjelentőségű javaslat május 20-án lett a birodalmi gyűlés elé terjesztve. A már közölteken kívül még a következőket tartjuk érdemesnek a birodalmi statisztikai hivatal hivatalos lapja nyomán megemlíteni.

A tervezet, mely az alkalmazottak, különösen gyárvezetők, technikusok, hivatalnokok és kereskedősegédek részére az állami gondoskodás nagyobb mértékét akarja biztosítani, mint a munkásoknak, ki fog terjedni kerek számokban I. 140.000 vezető állásban levő hivatalnokra és hivatalnoknőre, II. 1,139.000 nem vezető állásban levő, de technikailag, tudományosan vagy kereskedelmileg képzett kezelői, felügyelői vagy számadási és irodai teendőket végző személyzetre, III. 488.000 kereskedő segédre, tanoncokra, gyógyszerészekre stb., IV. 12.000 hajózási alkalmazottra, V. 230.000 szabad foglalkozású egyénre. Összesen tehát mintegy másfél millió férfi és félmillió női alkalmazottra.

A biztosítás tárgya: nyugdíj és a hátramaradottak járadéka. Míg ez az igény férfiaknál csak 120 havi járulék után következik be, nőknél már 60 havi járulék befizetése után.

Fellette érdekes a munkaképtelenség meghatározása, mely így szól: „Munkaképtelen az, akinek a munkaképessége annak a felét sem teszi ki, amennyit hasonló képzettségű és ismeretű, testileg, lelkiileg egészséges alkalmazott végezni képes.” Egészben véve azonban a nyugdíj igény nagyobb várakozási idő után következik be, mint a munkások rokkantsági járuléka.

Végül a következő számok némi fogalmat adnak a német birodalmi szociálpolitika grandiózus arányairól. A szóban forgó tervezet és a birodalmi munkásbiztosítási törvény életbelépése kitesz kerek számokban az állam terhe: 78 és fél milliót, a munkaadóké 534 milliót és a munkásoké 482 milliót, összesen 1094 millió márkát.

A munkás kártalanítása — alkotmányellenes. Ezt a döntvényt mondotta ki ítéletében Newyork állam főtörvényszéke. És evvel az ítélettel együtt el is törölte a sérült munkások kártalanításáról szóló törvényt, amelyet csak tavaly léptettek életbe és amely óriási haladást jelentett az előbbi teljesen rideg gyakorlathoz képest. Az egész világon óriási feltűnést keltett ítélet indokolásában mentegeti magát és az összes kultúrállamok, sőt Amerika szociális felfogásával ellenkező álláspontjának védelmére azt adja elő, hogy a bíróság kötelessége minden ökonómiai, filozófia és erkölcsi szempontot alárendelni annak az egyetlen kérdésnek: vajon valamely törvény megfelel-e az alkotmány írott betűjének és szellemének. A szóban forgó kártalanítási törvény pedig ellentétben áll az alkotmánnyal, mert egyes polgár nem kényszeríthető arra, hogy kártalanítsa a másik polgárt, akit véletlenségből vagy saját hibája folytán ért baleset, kivéve, ha valamiféle adózási formában az ilyen kártalanítás terhe az összességre vagy legalább a szakmabeliekre átháríttatik.

Látni való az indokolásból, hogy az Ítélet korántsem olyan antiszociális, mint a milyennek első pillanatra feltűnik. Sőt ellenkezőleg világos ujjmutatás arra, aminek a létrejöttét valószínűleg siettetni is fogja: hogy t. i. szociális biztosítást kell teremteni, amelynek Amerika eddigelé tudvalevőleg híjában van. És a már előzőleg is élénk diskusszió tárgyát képezett munkásbiztosítás ügye ezzel az ítélettel Amerikában nagy lendületet nyert. Nemrégiben az érdekkörök különben már az alkotandó munkásbiztosítási törvény alapelveire nézve is megegyeztek. Ezeket az alapelveket Alfred Maves tanár ismerteti a Sociale Praxis legutóbbi számában. Kitűnik ebből, hogy a minta a német szociális biztosítás. Érdekes, hogy bár az amerikaiak is a legutóbbi kereset percentjeiben akarják megszabni a járadékot, bizonyos maximumot és minimumot vesznek fel. Minimum a heti 5 dollár, vagy ha a kereset annél kisebb volt: az egész kereset. A kártalanítás idejét azonban a megállapodás 300 hétre korlátozza, ami rendkívüli fogyatékosná tenné az egész munkásbiztosítást, ha törvény válnék a megállapodásból. A végleges megállapodások létrehozása egyébiránt az 1913-ban Washingtonban megtartandó szociális biztosítási konjebb családok gyermekét felvehessék.

Franc par jour. Az örök idők óta sóvárgott ideál, amelyet korunknak tartatott fenn megvalósítani: az öreg korára ellátott munkás ideája jóformán megvalósultnak mondható a belga bányamunkások körében, akiknek az ezidőszerinti iparügyi miniszter törvényjavaslata biztosítja öreg korukra az annyira óhajtott napi egy frankot. A törvényjavaslat minden bizottsági tárgyalás nélkül került a kamara, elé.

A javaslat alapelve, hogy a munkás önmaga gondoskodik a maga öregségéről. Ez elv alapján minden bányamunkás 21 éves koráig 18 frankot fizet be évente, azontúl pedig 24 frankot. A befizetéseket az állam 11 frankkal kiegészíti. Elettének 55 és 65 éve közötti időben a munkás önmaga szabja meg, hogy mikor akarja megkezdeni penzióját. Ha befizetési a 60. évre kiszámítva évi 360 frank járadékot már biztosítanak részére, akkor nem kell többé befizetnie semmit.

Miután ez az intézkedés életbeléptekor, a dolog természeténél fogva csupán bizonyos kort még meg nem haladt munkásoknak biztosíthat jogokat, a többiekre bizonyos átmeneti intézkedéseket statuál a törvény és amíg ez az átmeneti idő tart, a munkaadók az általuk kifizetett munkabérek 2½ százalékát kötelesek az ellátási pénztárakba befizetni. Az átmeneti idő elteltével ez a munkaadó-hozzájárulás egész a kifizetett bérek összegének 1½ percentjéig leszállítható.

A törvényjavaslatról meg kell állapítani, hogy a végtelékig elkeseredett harcokat vívó belga parlamenti pártok osztatlan szimpátiával fogadták.

Székesfővárosi tanoncotthon. Régóta hangoztatott kívánságot készül megvalósítani a főváros tanácsa, elhatározván, hogy a város ipari műhelyekkel kapcsolatban inasotthon rendez be, ahol intelligens, a mesterségét kitűnően értő iparosokat nevel.

Ágotái Lajos igazgató ki is dolgozta az inasotthon tervét. Az iparrajziskola új hajlékában asztalos, műlakatos, fémdomborító, czizellőr és könyvkötőműhely rendeznek be. Minden műhely vezetésére kiváló mestert kérnek meg, mert az új intézmény törekvése, hogy a gyakorlati élet számára nevelje növendékeit. Az otthonba bentlakó és bejáró növendékeket vesznek föl s képeznek ki iparoslegénynek. Egyelőre tizenhat-husz bentlakó növendék számára rendezik be az otthon, akik az első évben minimális díjat fizetnek ellátásukért. Később munkájuk értéke arányában kapnak díjazást is. Az iskolakötelezettség három-négy év lesz s az iskola elvégzése után folszabadítják a növendéket. A műhelyekben elsőrendű munkásokat alkalmaznak, mert munkával ellátja őket a főváros. A város szükségletét ugyanis elsősorban ezek a műhelyek fogják ellátni. Az első esztendőben nagyobb súlyt helyeznek az elméletre, a szakrajzra, technológiai ismeretekre s azokra az általános ismeretekre, amelyeket a mai mesterinasiskolákban tanítanak. Azért már az első évben is dolgozniuk kell a műhelyben. A későbbi években mindig kevesebb és kevesebb lesz az elmélet és több a műhelymunka. A műhelyekben a szakrajztanfolyamon készített tervek alapján dolgoznak. A közönség érdeklődésének fokozása érdekében az inasok munkájából minden évben kiállítást rendeznek.

Úgy tervezik, hogy az inasotthon első évfolyamát még az idén szeptemberben vagy október elején megnyitják. Különös gondot fordítanak majd arra, hogy jobb családok gyermekét vehessék fel.

Munkásházak állami segítése. Az aradi kereskedelmi és iparkamara dr. Varjassy Lajos kamarai titkár javaslatára mozgalmat indított, hogy a magyar törvényhozás ugyanolyan módon kezelje az ipari immkálások dolgát, amint azt megtette a mezei munkásokkal szemben az 1907. évi XLV t.-c.-ben. A gazdasági munkásházakra 20 éven keresztül sem törvényhatósági, sem községi adót nem vethetnek ki. Az állam azoknak a törvényhatóságoknak és községeknek, melyek az említett módokon munkásházakat létesítenek vagy azok létesítését elősegítik, a következő kedvezményeket nyújtja: a) díjtalanul elkészíti a szükséges felméréseket, felosztási vázlatokat, terveket, a szerződések és egyéb okmányok terveit; b) évenként Összesen 300.000 korona erejéig a törvényhatóságok vagy a községek irányában a munkások helyett ezek javára kötelezettséget vállalhat a vételár, illetve a kölcsönösszeg után járó évi tőke- és kamattörlesztési részletek meghatározott hányadának legfeljebb 100 fél éven át, illetőleg az évi bérösszeg meghatározott hányadának legfeljebb 30 éven át való megfizetésére.

Az ipari munkásházák is kapnak adómentességet az 1907. III. t.-c. alapján. Más segítségre nincs joguk. Hogy a kereskedelemügyi minisztérium Győrnek 50.000 és Temesvárnak 200.000 koronát mégis enge-

délyezett, azt csak egy jóindulatú törvénytárgyalóknak lehet köszönni. Az iparfejlesztési törvény 12. §-a szerint ugyanis a törvényhatóságok és községek is támogathatják a házépítő gyárat. Tehát támogathatja az állam is. Ez a magyarázat.

Ilyen körülmények közt az aradi kezdeményezés mindenképpen helyén való.

Bevándorlók szociális gondozását célozza New-York állam egy újabb keletű törvénye, amely a Munkaügyi Hivatal kebelében új osztályt szervez *Bureau of Industries and Immigration* címmel. E hivatal feladata kutatásokat eszközölni a bevándorlók viszonyairól, gazdasági helyzetéről és kilátásairól, a mezőgazdaság és ipar, valamint a nyilvános intézmények munkásszükségletéről és a munkaaljakokról, amelyek a bevándorlóknak leginkább megfelelnek. További feladata az új hivatalnak, hogy regisztrálja az idegenek iskolaköteles gyermekeit és hogy az iskolai hatóságokkal együttműködve lehetővé tegye a bevándorlóknak az angol nyelv megtanulását és a tájékozódást az amerikai állampolgár jogai és kötelességei, valamint a kormányrendszer alapelvei felől. A törvény az új hivatal alá rendeli mindazokat a privát bankárokat is, akik főleg a bevándorlók ügyeit bonyolítják le. A hivatal feladata továbbá az is, hogy a bevándorlókat mindenféle kizsákmányolás és család ellen megoltalmazza és hogy az idegenek szociális viszonyait folytonos, beható tanulmány tárgyává téve, hogy esetleges reformokat terjeszthessen elő és ezekhez adatokat szolgáltatson az állami faktoroknak.

Minimális fizetés iránt indított mozgalmat a National Amalgamated Union of Shop-Assistants Warehousemen and Clerks, amely a brit kereskedősegédek és üzleti alkalmazottak érdekképviselője. Az Unió felhívta az összes helyi szervezetet, hogy a viszonyokhoz mért helyi standard-fizetéseket állapítsák meg. E fizetés vidéken a gyarmatáru-, cipő- és borbély üzletekben nem lehet kevesebb 24 shillingnél, konfekció-, divatáru- és hasonló üzletekben heti 26 shillingnél. Londonban 8 shillinggel magasabb a minimum, nőknél pedig átlag 7 shillinggel alacsonyabb. Felkérte az Unió a hatóságokat is, hogy a szállítási szerződésekbe vegye be a „fair wages” klauzulát, vagyis azt, hogy a szállító köteles alkalmazottainak tisztességes fizetést adni. A hatóságok igen nagy számban bejelentették már készségüket a kérelem teljesítésére, mert hiszen Angliában régen uzus az már, hogy a hatóságok munka- és szállítási szerződések megkötése alkalmával gondoskodnak szállítóik munkásainak tisztességes béréről.

„Ügynevezett háztulajdonos”nak nevezte a második német lakásügyi kongresszus lipcei ülésén tartott előadásában dr. Wuttke titkos tanácsos a nagyvárosi ház telekkönyvi tulajdonosát. Előadásában rámutatott arra a nálunk is, sajnos, igen jól ismert jelenségre, hogy tökeszegény emberek úgyszólván pénz nélkül építenek házakat, amelyek elkészülésük pillanatában is megvannak terhelve I., II. és még többrendű kölcsönökkel, hogy a tulajdonos egyszerűen csak a házkezelő szerepét tölti be. Kiszámította, hogy akárhány esetben a kölcsönök, mindenféle illetékes és illetéktelen közbenjárók díjait és sápjait hozzászámítva, 12, 14, sőt 20 percentes kamatozásúak, ami egyik leglényegesebb tényezője a lakásdrágaságnak. — A kongresszuson különben csakis praktikus jelentőségű kérdésekkel foglalkoztak, a teoretikusokat kimondottan kirekesztették a tanácskozásból. Ennek dacára alig volt a kongresszusnak valamiféle praktikus eredménye, mert a praktikusok által tartott előadások sem voltak egyebek, mint előterjesztések oly irányban, hogy mi-
képpen lehetne a teoretikusok eredményeit az életben

megvalósítani. A kongresszuson, amely egyébként az érdekképviselők tekintetében igen hiányos volt, Budapest is képviseltette magát.

A szociális csodák országában, (ins Land der sozialen Wunder). Tanulmányút Japánon, Ausztrálián és Újzéládon keresztül. Alfréd Manes. E címet viseli az a rendkívül érdekes könyv, amelyben a szerző a címben említett igazán szociális csodákkal teljes országban tapasztaltokról beszámol. A könyv érdekességét a szenzációig fokozza, hogy a fogalmaink szerint legmagasabb szociális fejlettségű ausztráliai csodaországokba, a legkezdetlegesebb délszigeteken keresztül jutott el a szerző és ezek szociális életét is leírja. A könyvet nem csupán szociálpolitikusok, hanem kereskedők, hivatalnokok, orvosok és más hivatásúak is élvezettel és haszonnal olvashatják.

A német szakszervezetek generalkommissió-ja 1910. évi jelentésében nincsen úgy elragadtatva a birodalmi törvényhozásnak szociálpolitikai ténren való alkotásaitól, mintahogy vélné az ember a munkáltatóknak épen e folytonosan gyarapodó szociálpolitikai megterhelés ellen való panaszából. A jelentés szerint a birodalmi törvényhozás 1910-ben egyetlen szociálpolitikai vonatkozású törvényt hozott: a helyközvetítőkről, a többi javaslatok mind elődázattak. A jelentés máskülönbö megelégedéssel konstátálja az ifjúmunkások szervezésének szép eredményeit. Az „Arbeiter-Jugend”-nek már 54.000 előfizetője van. A „Generalkommissio” évi bevétele 800.000 márka volt, kiadása 6000 márkával több. A jelentés szerint a tavalyi kőműveskizárás alkalmával a kizártak segélyezésére egy és egy negyed millió márkát gyűjtöttek.

A munkanélküliség elleni biztosítás hiányosságát szomorúan jellemzik azok az adatok, amelyek a norvég javaslat indokolásában foglaltatnak. Norvégiában a genti rendszer van életben 1906. óta. Most lejár az előbbi törvényben megállapított idő és a kormány meg akarja hosszabbítani 1916-ig. Az erre vonatkozó javaslat indokolásából megtudjuk, hogy 1908–1910. években, tehát 3 év alatt mintegy 84 ezer koronával támogatta az állam a munkanélküli segélyt nyújtó egyesületeket. Esik tehát egy évre 28 ezer korona. Egy egész országban! Beszédesebb kritikáját már igazán nem lehet adni a mindenféle utánamajmolt genti rendszernek.

Kötelező házasság. Az elnéptelenedés ellen kétségbeesetten védekezik Franciaország. A senatus most tervezetben már elfogadott egy törvényjavaslatot, amely az egész vonalon kedvezőbb helyzetbe hozza a házasságokat és azokat, akiknek gyermekük van. A tervezet szerint az állam jövőben csakis házasság hivatalkokat alkalmazhat. Aki államszolgálatba akar lépni, köteleznie kell magát, hogy 25-ik évének elértéig megházasodjon. Azok a hivatalnokok, akiknek három vagy több gyermekük van, az előmenetelben kedvezésben részesülnek, extrailletményeket kapnak és magasabb nyugdíjat élveznek. Nőtleneknek még egyszer akkora katonai szolgálatot kell teljesíteniük, mint a házasságoknak és tekintet nélkül a korukra, addig maradnak szolgálatkötelesek, amíg meg nem házasodnak. Ettől már igazán csak egy lépésnyire van a házassági és gyermekprodukálási kényszer.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: **dr. Halász Frigyes,**

az Országos munkásbetegségélyező és balesetbiztosító-pénztár fogalmazója.

Az O. M. B. P. igazgatósága június hó 30-án és folytatólag július hó 1-én *Garbói Sándor, Lukács József és Peidl Gyula* elnöke alatt rendkívül gazdag tárgysorozatu ülést tartott. *Sarkadi Ignác* igazgató havi jelentésének egyhangú tudomásvétele után elhatározta az igazgatóság, hogy a állami hivatalnak azon leiratát, amelylyel a *kassai kerületi pénztár részére való székhásvételt* kimondó országos pénztári közgyűlési határozattól a jóváhagyást megtagadta, a legközelebbi közgyűlés elé terjeszti; az *üzembesorozó osztály továbbsszervezése* érdekében egy *erdőmérnököt* segéd-fogalmazói illetményekkel, továbbá két irodasegéd-tisztet és 7 kezelőtisztet szerződésileg alkalmazott; elhatározta, hogy az állami munkásbiztosítási hivatalnak javaslatot tesz, miszerint a győri ker. pénztár néhány igazgatósági, felügyelő-bizottsági és választott bírósági ülnökének, illetve tagjának és pótagjának választását szabálytalanság okából semmisítse meg; tudomásul vette *Sarkadi Ignác* igazgatónak és *Garbai Sándor* elnöknek a *lugosi kerületi munkásbiztosító pénztárnál* tartott helyszíni vizsgálatról szóló együttes jelentését s az elnökségnek azon intézkedését, hogy *Lúgos város tanácsához, Krassó-Szörénymegye alispánjához és főispánjához* átiratot intézett azon visszas helyzetre való rámutatás céljából, melybe a rendőrkapitány a pénztári autonóm szervek hatáskörének átvétele és munkásbiztosítási kihágási ügyekben való bírói funkciója s iparhatósági feladatai folytán került.

Hozzájárult az igazgatóság 70 kerületi pénztárnak a szolgálati-fegyelmi és illetményszabályzatokon alapuló *orvosegységeihez*, határozott két választott bírósági baleseti ítélet megfelebbezése tárgyában; elhatározta, hogy a budapesti kerületi pénztárnak a *fehérneműszükséglet kölcsön rendszer* melletti biztosítására vonatkozó határozatát a közszállítási szabályzat megsértése miatt megsemmisítés végett felterjeszti az állami hivatalhoz, határozott az országos pénztár által 1911-ben foganatosítandó *statisztikai munkálatok* tárgyában, hozzájárult a *temesvári ker. pénztár* azon határozatához, hogy a felszámolt *temesvári pénztár* vagyontömegéhez tartozó házat 140.000 koronáért eladja, hozzájárult ahoz, hogy a budapesti ker. pénztár egyelőre egy felévi próbaidőre Budapest egyes kerületeiben *táppénzkifizetést állomásokat* állítson fel s elhatározta, hogy az országos pénztár üzembesorozási munkálatainak akadálytalan lebonyolítás érdekében a *baleseti számla terhére 300.000 K* póthitelt engedélyez. Ezekon felül a helyi szervek állásszervezési ügyeiben, gyógyszereszerződési, helyiségbérleti, pótpia rülék-kivetési ügyeiben határozott az igazgatóság, elintézt több száz baleseti ügyet s felvett 7 önkéntes tagot. Az ülése egyéb fontos tárgyairól rovatunk egyéb helyén emlékezünk meg.

Az új hollandi munkásbiztosítási törvény most közzétett tervezete új csapásokon halad.

A biztosítást szám szerint 80 „Munkatanács” eszközli és az ezekkel kapcsolatos pénztárak. A Munkatanács áll: a kormány által kinevezett elnökből, ennek helyetteséből és egyenlő számban (legalább nyolc) munkaadó és munkásképviselekből. A Munkatanács maga választ titkárt 6 évre, akinek doktor juris-nak kell lennie.

Négy-öt „Munkatanács” részére egy-egy „Biztosítási Tanács” szerveztetik, amelynek feladata, hogy a munkásbiztosítási törvények és rendeletek keresztülvitelében segédkezék, a Munkatanács felett felügyele-

tet gyakoroljon, rendelkezéseinek felfüggesztése iránt esetleg a kormánynál előterjesztéseket tegyen és az egyes Munkatanácsok között felmerülő ellentéteket kiegyenlítsse. Tagja négy fizetéstelen és néhány fizetéses egyén. A fizetésteleneket fele részben munkáltatók, fele részben munkások a Munkatanácsban választják, a fizetéseseket a kormány nevezi ki 6 évre, de ezek nem lehetnek se munkáltatók, se munkások és egyéb foglalkozást nem űzhetnek. Közülük a király nevezi ki az elnököt.

A kötelező biztosítás *csakis táppénzsegélylyel* jár betegség, terhesség és szülés esetére. E mellett van még *önkéntes biztosítás orvosi kezelésre nézve*. A táppénz, mely a bérosztálynak megfelelő napibér fele, a betegség *ötödik* napján kezdődik és legfőlebb 6 hónapig fizethető, de a Munkatanács úgy az összeget, mint a biztosított idő tartamát felemelheti a duplájára.

A befizetések nagyságát öt évenként a Munkatanács állapítja meg a Biztosítási tanács jóváhagyása mellett. A díjak fele részben a munkáltatókat, felében a munkásokat terhelik, de a befizetéseket a munkáltató teljesíti.

A betegségek elhárítása végett a Munkatanács minden oly intézkedésre jogosult, amely a biztosítottak szempontjából erre alkalmas. Pénzbeli megterheléssel járó intézkedésekhez a Biztosítási Tanács hozzájárulása szükséges.

A gyógykezelés önkéntes biztosítását az ügynevezett „Betegalap”-okra ruhazza a törvény. Ezek állami jóváhagyással létesülhetnek legfőlebb 15 évi időtartamra. Ezek a Betegalapok kötelesek mindenkit fölvenni, aki betegsegélyző pénztárnak tagja. Mindegyiknek legalább 2 orvos és 2 gyógyszerár fölött kell rendelkeznie és ezek között a biztosítottnak szabad választása van olyan értelemben, hogy legalább egy esztendei tartamra választhat orvost és gyógyszerárát. Egy-egy orvosra nem eshet 2500 tagnál több. A felügyeletet az illetékes Biztosítási Tanács gyakorolja.

Látnivaló, hogy a tervezetnek az a tulajdonsága, hogy önállóan és új utón halad, egyáltalán nem válik javára, mert a legmélyrehatóbb újítás, *hogy a tag csak táppénzben részesül, de orvosi és gyógyszersegélyben nem, valósággal karrikatúrájává teszi ezt a tervezetet a munkásbiztosításnak.*

Övintézkedések elmulasztásából eredő balesetek hatása az üzembesorozásra. Az országos pénztár igazgatósága az üzembesorozás terén rendkívül fontos határozatot hozott. Ismeretes, hogy az országos pénztár igazgatósága az üzembesorozások esz-közlésekor *ideiglenesen* az egész vonalon a középveszélyességi arányszámot alkalmazta, mert a veszélyességi arányszámnak az üzemek balesetvédelmi berendezése szerinti megállapítása adminisztratív okokból egyelőre keresztülvihető nem volt. A kerületi pénztárak azonban többször jelentették, hogy kerületükben egyes balesetbiztosításra kötelezett üzemekben a balesetek száma a szokottnál lényegesen nagyobb, s az országos pénztár kiküldöttjei útján megállapította, hogy a balesetek feltűnően nagy száma ezen üzemekben az övrendszabályok teljes elhanyagolására vezető vissz. Tekintettel arra, hogy a finom besorozási munkálatok, vagyis az üzemeknek a balesetvédelmi felszerelésnek megfelelően különböző veszélyességi arányszám alá sorozása csak 1912-ben lesz megejtethető, nagyfokú igazságtalanság esnék az üzemüket balesetvédelmi szempontból kellően felszerelő munkaadókon, *ha a kivételesen nagy számú baleseteket szolgáló s így a baleseti számlát hanyagságuknál fogva a normálisnál jobban megterhelő üzemek a többi üzemmel egyenlő kulcs szerint járulnának az 1907-1910-es évek balesetbiztosítási költségeihez.* Az országos

pénztár igazgatósága ezért elhatározta, hogy bár a finom besorozás általánosságban még meg nem történhetik, *ott ahol a balesetek kivételesen nagy számban fordulnak elő s egyúttal megállapítatik, hogy ez az üzem kivételesen elhanyagolt állapotára vezető visszsa, a balesetbiztosítási költségek a középveszélyességi arányszámnál magasabb megfelelő arányszámnak megfelelően rovassanak ki, s egyúttal intézkedés történjék aziránt, hogy az iparhatóság a megfelelő óvórendszabályok életbeléptetését elrendelje, s amennyiben ez végre nem hajthatók a T. 184. §-a értelmében az illető üzem a rendes veszélyességi osztálynál magasabb osztályba soroztassék, illetve a normális járulék kétszeresével terheltessék meg.* Az első lépés tehát a finom besorozás terén immár megtörtént s ezt örömmel üdvözljük, mert ily módon legalább a legszükségesebb helyeken, ott ahol a balesetek az óvintézkedések hiánya miatt a legtömegesebben lépnek fel, éreztetni fogja a finom besorozás *a financiaális hatásánál* sokkal fontosabb azon *szociális hatását*, hogy a munkaadót a magasabb – sok esetben lényegesen magasabb – baleseti járulékok elkerülése érdekében az alacsonyabb veszélyességet megállapító s így alacsonyabb balesetjáraadék fizetését maga után vonó balesethárító intézkedések megtételére készíti.

A minisztertanácsi határozat nem mentesít a biztosítás alól. A m. kir. minisztériumnak 4616/910. M. E. sz. rendelete – szociális szempontból nem eléggé helyteleníthetőleg – minisztertanácsi határozat alapján elrendelte, hogy az állami alkalmazottak betegség esetén húsz hétig illetményeik élvezetében meghagyandók és ezzel a munkásbiztosító pénztárba való bejelentés alól mentesítetnek. Az *aradi* kerületi munkásbiztosító pénztár a rendelet kelte utáni időre is kirótta a kincstári üzemekben, hivatalokban alkalmazottak után a betegsegélyezési járulékokat és megküldte a fizetési jegyzékeket a kincstári jogügyi igazgatóságnak azzal a megokolással, hogy a minisztertanácsi határozat nem pótolhatja a törvény 10. §-ában követelt szolgálati rendtartást, amely az alkalmazottaknak intézményszerűen biztosítja az illetményeknek húsz héten át való élvezetét. A kincstári jogügyi igazgatóság a pénztár kirovása ellen panaszszal élt *AZ* aradi iparhatósághoz, amely a megtartott szóbeli tárgyalás után a *kincstárt a pénztár által előadott megokolással a járulékoknak a minisztertanácsi határozat kelte utáni időre való megfizetésében marasztalta.* Az iparhatósági határozat, amelynek a bíróságok részéről való megerősítése esetén a pénztárak igen nagy összegű kincstári járulékhöz jutnak, megokolásában többek között a következőket mondja:

„A kir. Kincstár képviselőjének azon védekezése, hogy az 1910. évi augusztus 14-én kelt 4616/1910. M. E. minisztertanácsi rendelet a m. kir. Curia 4740/1909. sz. végzése szerint visszaható hatályúnak mondatott ki, s így az állami alkalmazottak nem csak a minisztertanácsi rendelet kelte után, hanem azt megelőzőleg sem jelentendők be a munkásbiztosító pénztárba, szintén nem volt elfogadható, mivel a hivatkozott minisztertanácsi rendelet törvénnyel szemben visszaható erővel nem bírhat, de ezen visszaható erőt a rendelet magának nem is tulajdonítja. Különb is ezen minisztertanácsi határozat a megkívánt intézményszerű biztosítás jelegével nem bír, mert ugyanazon minisztertanács által bármely napon megváltoztatható, azonkívül az 1907 : XIX. t.-cz. 10. §-a értelmében a minisztertanácsi határozat csak azon állami alkalmazottakat vehette ki a biztosítási kötelezettség alól, a kik nyugdíj igénynyel bírnak: már pedig azon állami díjnokok, a kik után a pénztár a járulékot kivetette, ideiglenes és kiségitő erők, a kik nyugdíjigénynyel nem bírhatnak.”

A kincstári jogügyi igazgatóság e határozat ellen természetesen a törvény rendes útjára tereli a jog-

vitát és az országos pénztárral való megegyezés alapján az országos pénztár székhelye szerint illetékes budapesti VII. ker. járásbíróshoz sommás keresetei nyújt be az iparhatósági határozat megváltoztatása iránt.

b. s.

Színházi művészi személyzet és cirkuszi személyzet biztosítási kötelezettsége. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter mint harmadfokú kihágási bíróság 20.748/911. sz. elvi határozatával kimondotta, hogy a színházi művészi személyzet biztosítási kötelezettség alá nem esik. A m. kir. közigazgatási bíróság 1911 május hó 10-én hozott 7190/910. K. sz. ítéletével ezzel homlokegyenest ellentétes álláspontot foglalt el, amennyiben a miskolci kerületi pénztár és a borsodvármegyei Erzsébet-kórház között egy a pénztárba ha nem jelentett cirkuszi alkalmazott kórházi ápolási költségei ügyében keletkezett jogvitában úgy döntött, hogy *a cirkuszi személyzet az 1907:XIX. t.-c. 1. §-ának 2. pontja alapján biztosítási kötelezettség alá esik, s a pénztár a kórházi ápolási díjat megfizetni köteles.*

A kereskedelemügyi miniszter és a közigazgatási bíróság döntése közötti ellentét igen káros következményeket vonhat maga után, mert megtörténhetik, hogy ugyanazon színészek után, kiknek be nem jelentése miatt a miniszter kihágást nem látott fenforogni, a közigazgatási bíróság adott esetben a kórházi ápolási díjak megfizetésében fogja marasztalni a pénztárt. Itt megint élesen szembetűnik az 1907: XIX. t.-c. azon hibája, hogy a biztosítási kötelezettség kérdésében, amint az más-más bíróság eldöntendő ténynek képezi az előfeltételét, más-más különböző forum dönt végső fokon. Így könnyen megtörténhetik, hogy azon esetekben, midőn a biztosítási kötelezettség *a pénztár követelésének feltétele* – tehát a járulékkövetelések és a bejelentés megkövetelésének (kihágás) kérdésében – a kúria, illetve a kereskedelemügyi miniszter a biztosítási kötelezettséget nem látják fenforogni, ellenben midőn ugyanazon személy *biztosítási kötelezettsége a pénztár tartozásának feltétele* – tehát a tag segélyezési igényeinél s a pénztárral szemben támasztott kórházi követeléseknél – a választott bíróság, illetve a közigazgatási bíróság megállapítják a biztosítási kötelezettséget. Ha a kórház és a pénztár közötti viták eldöntése nem is vonható el a közigazgatási bíróságtól, a segélyezési-, járulék- és kihágási ügyek végső fokon való eldöntésének az, állami munkásbiztosítási hivatal kezében való egyesítése felette kívánatos és könnyen keresztülvihető is volna.

A színházi művészi személyzet biztosítása ügyében a leghelyesebben akkor járnak el a pénztárak, ha nem nyugszanak meg abban, miszerint a kereskedelemügyi miniszter a bejelentést elmulasztó szinigazgatókat a kihágás alól felmenti, hanem a járulékok ügyével kapcsolatban a rendes bíróságok döntését provokálják e kérdésben. Ezt meg kell tenniök, mert különben úgy járhatnak, hogy a közigazgatási bíróság ítéletei alapján egymásután fizethetik majd a kórházi ápolási költségeket olyan színészek után, akik után egy fillérnyi járulékot sem vételeztek be. Erdekes, hogy a munkásbiztosítási törvény az ügyeket eldöntő hatóságok hatáskörének beosztásával segítségére jön a színészvilág általános bohém életberendezkedésének. Kétségtelen, hogy a pénztárak járulékfizetés hiányában is szívesen segélyeznék Thaliának megbetegedett papjait és papnőit, – a törvény azonban a művészetek ilyen pártolását nem engedi meg a pénztáraknak.

A kereskedelemügyi miniszternek 20.748/911. sz. határozatával szemben különben még csak azt jegezzük meg, hogy a haladás a színházi művészi sze-

mélyzetet mindenütt bevonja a betegsegélyző pénztárba, így pl. az új német biztosítási törvény kifejezetten kiterjeszti a biztosítást a művészi személyzetre is. Véleményünk szerint *jogilag indokolatlan*, de egyúttal a szociális gondoskodás elvével s a haladási irányával ellenkező a kereskedelemügyi miniszter 20.748/911. sz. határozata, miért is reméljük, hogy a kereskedelemügyi miniszter legközelebb ily ügyekben hozandó határozatában már ki fogja használni az 1907. XIX. t.-c. 1. §-ának 2. pontjában megadott azt a haladási lehetőséget, amelynek megteremtésére máshol új törvények kellett.

Népszámlálás az országos pénztárban.

Az országos pénztár igazgatósága elhatározta, hogy a Németországban, a pénztárak által már ismételtelen foganatosított „Általános tagösszeírás” mintájára, a statisztikai munkálatok alaposabbá tétele céljából f. év őszén, valószínűleg szeptember 30-án az összes helyi szervek által a betegség esetére biztosított összes tagokról „Egyéni statisztikai lapok” állíttassanak ki. Ezen statisztikai lapok különösen a tagok *életkorának és foglalkozásának megállapítását* célozzák, hogy ilyenképpen a tagoknak foglalkozás és kor szerinti megoszlása pontosan megállapítható legyen, – a mi megint a betegségek statisztikájánál lesz felhasználható, hol a betegségeknek a tagok és az iparágak közötti megoszlását kívánja az országos pénztár részletesen megállapítani. Az „egyéni statisztikai lapok” kitöltése laponként 1½ fillérrel fog díj áztatni s az e címen felmerülő kiadás a kerületi, illetve magánegyesületi pénztárak által mint kezelési költség fog elszámoltatni. A vállalati pénztáraknál, hol a késelési költségeket a törvény értelmében a munkaadó köteles viselni, tekintettel arra, hogy ezen statisztikai lapok kiállítása nem tekinthető a pénztár *fentartásával* járó elkerülhetetlen kezelési kiadásnak, a felmerülő kiadást a statisztikai lapok beérkezése után az országos pénztár fogja megteríteni.

A nagyszombati kerületi pénztár autonómiáját az állami munkásbiztosítási hivatal a közgyűlési kiküldöttek választásának megsemmisítésével kapcsolatosan felfüggesztette. Fentartással közöljük azt a további hírt, hogy az állami hivatal *a zsolnai rendőrkapitányt* bízta meg a pénztár vezetésével.

Az országos pénztár 1911. évi költségvetése. Az állami munkásbiztosítási hivatal felhívta az országos pénztárt, hogy tekintettel arra, miszerint az állami költségvetésben csak 600.000 korona engedélyezett az országos pénztár igazgatása részére az országos pénztár által kért 1.100.000 korona helyett, – az 1911. évi igazgatási költségvetést oly mértékben módosítsa, hogy annak végösszege a választott bíróságok költségeinek kihagyásával 600.000 koronánál magasabbra ne rúgjon. Az országos pénztár igazgatósága tekintettel arra, hogy az 1911. évi költségvetésnek a tervezeteit annak idején az állami munkásbiztosítási hivatal nem kifogásolta s a költségvetést a közgyűlés változatlanul elfogadta, elhatározta, hogy a költségvetésnek a közgyűlés hatáskörébe tartozó s így az igazgatóság hatáskörét meghaladó megváltoztatásába nem megy bele. Elhatározta egyúttal az igazgatóság, hogy ez ügyben előterjesztést tesz az állami munkásbiztosítási hivatalhoz és a kereskedelmi miniszterhez, melyben részletesen rámutat arra, hogy az országos pénztár adminisztrációja, melynek az idei I. félévben 40.000 iktatmányt kellett elintéznie, a melynek tehát évi ügyforgalma 80.000-re rúg, s a mely ezenfelül a balesetbiztosítás szempontjából mintegy 100.000 üzem

nyilvántartását és a baleseti költségeknek ezen 100.000 üzemre való kirovását végzi s tisztviselői egy részét ezenfelül állandóan a helyi szerveknél való vizsgálatok és egyéb kiküldetések miatt kénytelen a központban nélkülözni, az országos pénztár közgyűlése által előirányzott 1.100.000 koronánál kevesebből el nem látható.

Magyarországra és Ausztriára kiterjedő üzemek balesetbiztosítása melyik államban eszközözendő. Az alsóausztriai munkásbalesetbiztosító intézet megkereste az országos pénztárt, hogy kölcsönös megállapodással rendezzék a mindkét állam területére kiterjedő üzemek, így az egyik államban székhelyvel bíró és ideiglenesen a másik államban is munkát teljesítő, valamint különösen a mindkét állam területén működő hajózási üzemek és ezek alkalmazottainak balesetbiztosítását. Az országos pénztár igazgatósága elhatározta, hogy *ideiglenes hatálylyal*, vagyis azon időre, a míg a munkásbiztosítás nemzetközi kérdései Ausztriával szemben a már folyamatban levő kormányhatósági tárgyalások eredményeként nemzetközi egyezményvel rendeztetni fognak, a következőket hozza javaslatba az alsóausztriai intézetnél: 1. Az egyik államban székhelyvel bíró, de ideiglenesen a másik államban is munkát teljesítő üzem, illetve azok alkalmazottai azon pénztárnál biztosítatnak, a melynek területén a munka folyik, – tehát a magyar területen folyó munka után a budapesti országos pénztárnál, az Alsóausztriában folyó munka után az alsóausztriai intézetnél. 2. A mindkét állam területére kiterjedő hajózási üzemek hajóalkalmazottai *mindkét intézetnél biztosítva* vannak olyképpen, hogy úgy az országos pénztárnál, mint az alsóausztriai intézetnél bejelentendő az alkalmazottaknak az illető állam törvénye szerint beszámítható javadalmazása. A Magyarországon történt baleseteket pedig az alsóausztriai intézet kártalanítja. Hogy pedig a munkaadó a járulékokat ugyanazon munkabérek után ne fizesse kétszer, a baleseti járuléknak megállapításánál Magyarországon a beszámítható javadalmazás 75 százaléka, Alsóausztriában pedig 25 százaléka veendő alapul, amely arány a hajózási üzem két állam közötti megoszlásának megfelelő.

A nagyikindai kerületi pénztár 1910. évi jelentése a pénztár előző évi stagnáció jávai szemben pezsgő élet képét mutatja. A taglétszám az 1909. évi 6300-ról 8848-ra emelkedett, s ennek megfelelően a járulékbévetel 112.076 koronáról 140.829 koronára szökkent fel. A segélyezési kiadások 106.197 koronát (73.4 százalék), a táppénzkiadás 44.219 koronát (30.6 százalék), kezelési költségek 37.289 koronát (26 százalék), a személyi kezelési költségek pedig 21.023 koronát (14.6 százalék) tettek ki. A munkaadók hátraléka 35.868 korona. A pénztár az 1910. évi kezelést 319 korona felesleggel (1909-ban 3434 K *hiány*) zárta le. A pénztár különben igen súlyos egészségügyi viszonyok között teljesíti munkáját. Erre nézve a jelentés a következőket mondja: „Megdöbbenő *pénztári tagjaink betegedési arányszáma*. Az orsz. pénztár statisztikai osztályában 1909. évre készült betegedési grafikonon, illetve Magyarország grafikai térképén, pénztárunk területe a legsötétebb folt az egész országban, mert a női biztosítottak közül minden 100 tagra 74 megbetegedés esett (!)” Oly rettenetes megbetegedési szám ez, a mely sürgősen, a legalaposabb iparfelügyelői megvizsgálását igényli a pénztár tagjai sorába tartozó nőalkalmazottakat foglalkoztató gyári üzemeknek.

Közköltségen nyilvános intézetben elhelyezett kiskorúak járadékának tőkésítése.

Az 1907: XIX. t.-c. 72. §-ának utolsó előtti bekezdése elrendeli, hogy „ha a baleseti járadékot élvező gyermekek közkölségen nyilvános intézetben helyeztetnek el, járadékuk ez elhelyezésük idejére részükre tőkésítendő”, – de nem rendelkezik a tőkésítés módja és annak eszközlője tekintetében. Az országos pénztár igazgatósága elhatározta, hogy a tőkésítendő járadékot *magá az országos pénztár tőkésítse.*

Elvi jelentőségű határozatok.

Családtagok segélyigényének tartania. Orsz. Munkb. és Balesetb. Pénztár 22835/911.

1. Ha a családtag a biztosított tag betegségének tartama alatt betegszik meg, a tag segélyezési igényének lejártától függetlenül, a saját megbetegedésétől számított 20 héten át van segélyezésre igénye.

2. Ha a tag és a családtag egyidőben betegednek meg, de a tag a betegség 8 hetében meghal, a családtag ugyancsak a saját megbetegedésétől számított 20 „hét eltelteig bír igénnyel a segélyezésre.

3. Baleset folytán megbetegedett családtag a baleseti számlán egyáltalán nem kezelhető, mert a baleseti számlára csakis biztosított pénztári tagok kezelhetők s balesetet követő 10 hét eltelte után.

4. Minthogy a törvényhozó betegség esetére való biztosítás előnyeiben csak azt az alkalmazottat akarta részesíteni, kinek 2400 koronánál nagyobb javadalmazása nincsen, s tette ezt azért, mert azon véleményben volt, hogy csakis ily gazdasági helyzetben levő alkalmazottak azok, kik rászorulnak a szociális biztosítás előnyére, abban a percben, midőn a beteg és pénztári segélyezésben álló tag javadalmazása 2400 korona fölé emelkedik, tekintettel arra, hogy ő megszűnt oly helyzetben lenni, amelyben a törvényhozó véleménye szerint a betegség esetére való biztosításra rászorul, megszűnik pénztári tagsága s ezzel segélyezési igénye 19.

Üzembesorozás. Az erdőkürtök tulajdonosának saját erdejében házilag és kézi erővel folytatott tűzifatermelése az 1907 : XIX. t.-cz. 3. §-ának 21. pontjában említett és balesetbiztosítási kötelezettség alá eső iparszerű fatermelésnek nem minősíthető.

M. kir. állami munkásbiztosítási hivatal biztosítási tanácsának 16. sz. elvi határozata. 6565/911. szám.

Kihágási eljárási ügyek.

A munkásbiztosítási kihágási ügyek elbírálásánál az ipartörvény szerinti illetékesség lévén irányadó; az ipartörvény végrehajtása tárgyában kiadott 39.266/1884. sz. rendelet 55. §-ának utolsó bekezdésében foglaltakhoz képest az ilyen kihágások elbírálása a kihágás elkövetésének helye szerint illetékes iparhatóság hatáskörébe tartozik. (M. kir. kereskedelemügyi miniszter 1910. évi 73.347. sz.)

Balesetbiztosítási kötelezettség alá tartozó egyén balesete ügy a rendőrhatalóságnál, mint a kerületi munkásbiztosító pénztárnál bejelentendő. Ennek elmulasztása két kihágás tényálladékát foglalja magában. (M. kir. belügyminiszter 1910. évi 6140. sz.)

A munkásbiztosítási kihágási ügyekben is alkalmazandó 1879: XL. t.-c. 29. §-ának b) pontja szerint kihágások halmazata esetében, ha egyedül pénzbüntetés alkalmaztatik, az a büntetéssel büntetendő mindenik kihágás miatt a 16. §. korlátai között külön-külön alapítandó meg, aminek természetes következménye; hogy a külön-külön megállapított pénzbüntetések helyébe behajthatatlanság esetében a külön-külön megállapítandó elzárásbüntetés lép. (Keresk. miniszter 1911 május 13-án 32317/VI. D. szám.)

Az alkalmazottak be nem jelentése által elkövetett kihágás büntethetőségének elévülése csak a munkások elbocsátása, illetőleg a vállalat megszűntének napjával veszi

kezdetét. (Keresk. miniszter 1911 május 13-án 29798/VI. D. szám.)

A pénztár járulékkövetelési jogát az elévülés címén beszüntetett kihágási eljárásban hozott határozat nem érinti. (Keresk. miniszter 1911 április 20-án 23279/VI. A. szám.)

Az 1907: XIX. t.-c. 20. §-ának utolsó bekezdéséhez: A hatósági tagnak vagy közegnek hivatalos eljárása alatt történt tetteleges bántalmazása megállapítja a hatóság elleni erőszak büntetvény tényálladékát abban az esetben is, ha a bántalmazás nem a hivatalos eljárás akadályozására irányult, sőt ha ezt nem akadályozta is. (Curia 1911 febr. 15. 1126/1911. sz. a. III. Bt.)

Munkások és munkaadók szervezkedése.

Szenzációs egyezményharc volt a napokban Berlinben, amelynek a részletei már a napilapokból ismeretesek. A hatalmas Scherl nyomdacég néhány gépmestere egyezményellenes időbeosztást követelt, amelyet a cég nem akart engedélyezni. A vitás kérdés az egyezményi választott bíróság elé került, amely kimondotta, hogy a cégnek van igaza és erélyesen utasította a renitens gépmestereket az egyezményszerű magatartásra, egyszersmint a gépmesterek két bizalmiférfiát alkalmatlanoknak jelentette ki e hivataluk betöltésére. Erre a cég ezt a két gépmestert elbocsátotta. Most azonban a többi gépmesterek szolidárisnak jelentették ki magukat az elbocsátottakkal és a munka beszüntetésével fenyegetőztek. A szervezet rögtön közbe vetette magát és kiküldöttei látszólag rendet is teremtettek. Alig távoztak azonban a helyszínéről, a viszály újra kitört és 37 gépmester megtagadta a munkát. A szervezet erre kizárta őket és a Mosse és Ulstein nyomdacég munkásainak megengedte, hogy Scherl lapjainak előállításán dolgozhasanak, kitanítván őket, hogy ez nem sztrájk-törő munka. E nyomdák személyzete azonban ennek dacára sem volt hajlandó a Scherl cég lapjainak előállítására vállalkozni, mire Ulstein és Mosse újságkiadók kijelentették, hogy Scherl kényszerhelyzetéből nem akarnak illetéktelen hasznot húzni és a saját lapjaikat sem fogják megjelentetni. Ez történt szombaton. Hétfőre meglett mégis a béke, de az eset mély nyomokat hagyott maga után. A munkáltató harci szervezetek nagyon is hangosan hirdetik az eset tanulságait az egyezményeszerződés eszméje ellen általában. Micsoda értelmű van ilyen kollektív szerződésnek – mondják – ha a szervezet teljesen tehetetlen a tagjaival szemben. A teljesség kedvéért hozzá kell még tennünk, hogy a szervezet késznek nyilatkozott annak a bíróságnak a fizetésére, amelyet a választott bíróság a 37 gépmesterre ki fog róni.

A német munkaadó szervezetek 1911. év elején. A birodalmi statisztikai hivatal jelentése szerint a folyó év elején a birodalomban 2928 munkaadó-szervezet találtatott (93 birodalmi, 474 országos vagy kerületi és 2361 helyi). Ezekhez a munkaadó-szervezetekhez kereken 128.000 munkaadó tartozik, akik több, mint 4.000.000 munkást foglalkoztatnak. Hogy nemcsak a munkásoknak, hanem a munkaadóknak is külön szervezetekbe való felsorakozása milyen rohamos léptekkel halad előre, annak a legjobb bizonyítéka, hogy 1911 év elején 315-tel több munkaadó-szervezet találtatott, mint az előző évben. (Reichsarbeitsblatt. Juni 1911.)

Nemzetközi ellenagitáció szervezetét akarták létrehozni a törvényes munkásvédelem nemzetközi

egyesülésének külön nővédelmi programja ellen a női választójog nemzetközi kongresszusán, Stockholmban. Az alakulási mozgalmat azok szervezték, akik saját országukban is agitálnak a külön nővédelmi intézkedések ellen, amelyekről azt állítják, hogy csak a nőknek a jövedelmezőbb munkából való kiszorítására alkalmas és nem hogy javítana, de ront a „megvédelmezett” nő szociális helyzetén. Most, hogy Magyarországon is épen aktuális a nők éjjeli munkától való eltiltásának kérdése, idehaza is hallottuk ezeket a skrupulusokat hangoztatni és egyik előző számunkban konstatáltuk is, hogy az ellenvélemény nem a levegőből beszél, hanem sok igen meggyőző számadatokkal operál, amelyek azonban minden ékesszólásuk dacára is csak a dolgok egyik oldalát világítják meg. A stockholmi kísérlet nem is járt sikerrel, mert az alakuló gyűlésen résztvevők nagy többsége a külön nővédelem szükségessége mellett foglalt állást.

A sárga szakszervezetek. (M. Gasteiger: Die gelben Gewerkschaften, 1909.) A sárga szakszervezetek, – melyek tudvalevőleg nem helyezkednek az osztályharc álláspontjára – 1900-ban Franciaországban keletkeztek és aránylag rövid idő alatt elterjedtek más európai államokban is: Svájcban, Ausztriában és Németországban, ámbar utóbbi államokban fejlődésük egészen más vonalat mutat, mint Franciaországban, ahol a vállalkozói nyereségben való részesedés volt programúba véve. Kétségtelen, hogy sárga szervezetek alakulása a munkásmozgalomban jelentős mozzanatot jelent és Gasteiger érdemes munkát végzett, mikor azok két évtizedre terjedő működését megírta. Meglehetősen objektíve vizsgálja a kérdést, az a megjegyzése azonban, hogy sárga szakszervezetek Svájcban és Franciaországban kívül csak Németországban vannak, tévedés. Sárga szakszervezet van Angliában is és pedig az 1893-ban alakult National free labour association, melynek 1898-ban 200.000 tagja volt. Az igaz, hogy ez idő óta nagyon visszafejlődött és befolyását majdnem teljesen elvesztette.

A déli vasutasok mozgalma. A Déli Vasút alkalmazottai között ismét nagyon izgatott hangulat uralkodik. Most vasárnap történt a vasutasok huszonötös bizottságának a fogadása és ekkor a Déli Vasút alkalmazottainak fizetés javítása tárgyában a bizottság Breuer Mór igazgatóval tárgyalt. Az igazgatóval folytatott tárgyalások azonban eredményre nem vezettek. A tárgyalások eredményét az igazgató Brahm Miksa vezérigazgatóval táviratilag közölte. – A munkások között igen harcias hangulat uralkodik és elhatározták, hogy a közel jövőben országos tiltakozó gyűlést hívnak össze, mert Európában alig van állam is, amelynek vasúti munkásai ilyen szegényes díjazásban részesülnek. A Déli Vasutak alkalmazottainak száma meghaladja a hateret és a tiltakozó gyűlésen is több ezer alkalmazott fog résztvenni.

A szövőmunkások nemzetközi kongresszusa. 430.036 szervezett szövőmunkás. Június hó 12–17-én tartották meg Amsterdamban a szövőmunkások nyolcadik nemzetközi kongresszusukat. A szövőmunkások nemzetközi szervezetének keretébe Angolország, Németország, Ausztria, Franciaország, Belgium, Svájc, Dánia, Hollandia, Magyarország, Bulgária, Svédország és Szerbia textilmunkásainak szövetségei, ezeknek a szövetségeknek keretébe 430.036 szervezett munkás tartozik. Ebből Angliára esik 200.000, Németországra 117.000, Franciaországra 40.000, Ausztriára 38.000 és Belgiumra 18.000 tag. A többi államokban csak néhány ezer vagy néhány száz tag van. A nemzetközi szövetség a három év előtt Wienben megtar-

tott kongresszus óta csak nagyon keveset fejlődött. Németország, Ausztria és Svájc szervezetei a válság folytán hanyatlást mutatnak.

A kongresszuson hozott összes határozatok azt mutatták, hogy az angol munkások szervezetei a modern irányzat felé fejlődtek. Anglia tett indítványt arra is, hogy „a kongresszus határozza el, miszerint a nyolcórás munkának eléréséért az összes államokban agitációt kell indítani”. Az angolok küldötte joggal fejthette ki, hogy büszke örömmel jelentheti, miszerint az összes angol szövőmunkások e követelés mögött állnak. Három év előtt a wieni kongresszuson még az angolok nem voltak egy véleményen a nyolcórás munkanap dolgában. Ha a nemzetközi szövetségnek nem volna más haszna mint az, hogy most az összes nemzetek munkásai egységesen állanak e kultúrkövetelés mögött, már ez maga is nagy eredmény. – Az angolok indítványát a kongresszus egyhangúlag elfogadta.

Az angolok indítványozták azt is, hogy minden államban mozgalom indítandó a munkások soraiból kikerülő férfi és női iparfelügyelők alkalmazására. A németek indítványára a kongresszus a határozati javaslatot azzal a pótlással fogadta el, hogy az iparfelügyelőket a munkások választják közvetlen szavazással és az iparfelügyelet az ottani munkásokra is kiterjesztendő.

Hosszú és beható vita folyt egy a franciáktól benyújtott határozati javaslat fölött, amely a Northrop-szövetség-rendszer ellen irányult. A képviselt nemzetek összes képviselői kijelentették, hogy a gépek tökéletesítése és a fejlődés ellen nem tiltakoznak, de az emberi munka olyanfokú kizsákmányolását, mint az a nevezett szövetségekkel történik, károsnak tartják.

A legfontosabb pontok közé tartozott a nemzetközi szolidaritás kérdése. A német küldött kíméletlen nyíltsággal pellengérré állította a milliókkal rendelkező angol szervezeteket, hogy nem tettek eleget a nemzetközi szolidaritás követelményeinek. Az elfogadott határozati javaslat kimondja, hogy nagy harcoknál minden állam proletárságának kötelessége az, hogy segílyt nyújtson. A harcoknál mindegy akár gazdasági okok miatt indultak meg, avagy azért, hogy szabadabb intézményeket vívjának ki.

A kongresszus ezután kimondta, hogy a nemzetközi titkárság Angliában marad és a legközelebbi kongresszus is ott lesz. Ezután a tanácskozások befejeződtek.

Kollektív szerződés a budapesti sörfőzdékben. A budapesti sörfőzdék 3 évre megújították a szerződést munkásaikkal. Újabb pontok a következők:

1. Mindazon munkások, kiknek a napibére 5 korona vagy ennél több, azok napi 60 fillér, kiknek a napibére 4 korona, de 5 koronánál nem több, ezek napi 50 fillér, kiknek 3 korona vagy ennél több, azok 40 fillér, akiknek akiknek 3 koronánál kevesebb, azok 30 fillér napibéremelést kapnak.

2. Az akkordárak általánosan 13%-kal lesznek felemelve.

3. Minden munkás, aki legalább három éven át egyfolytában áll a sörfőzde szolgálatában a negyedik és a következő szolgálati években egy heti szabadságot élvez, amely szabadságidő alatt megkapja a hat napra járó fizetését, de sört nem kap.

4. Újonnan belépő munkás alapbére az 1908 május 18-iki felemelt bér, mely három havi állandó szolgálat után a fenti feljavítással emelkedik.

A szerződés magába foglalja a Dreher, Részvény, Polgári és Haggemacher r.-t. kőbányai és budafoki sörgyárait.

Ipari igazgatás·

Rovatvezető: *Dr. Kemény Dezső*, kamarai jegyző.

A kereskedelmi és iparkamarák szakvéleményei.

1. *Gőzmalomipar üzője ebbeli iparigazolványa alapján őrleményeit kicsinyben is árusíthatja.* A debreceni ker. és iparkamara 2475/911. számú véleményéből: A gőzmalomipar üzőjének épen olyan kétségtelen joga van készítményeit nyílt üzletben külön iparigazolvány nélkül való árusítására, mint a cipésznek, hogy nyílt üzletet tartson anélkül, hogy cipőkereskedői iparigazolványt váltana. Az illető gőzmalmos az ipartörvény értelmében tényleg csak arra köteles, hogy a detail-árusító helyül szolgáló fióküzlethelyisége megnyitását az iparhatóságnál tudomásul vételre bejelentse (V. ö. ipartörvény 45. §.); de külön iparigazolványt váltani nem köteles.

2. *Betonozás mint szabad ipar.* A debreceni kereskedelmi és iparkamara 2712/911. szám alatt, egyik kerületbeli iparhatóság megkeresésére azt a véleményt adta, hogy építőipari képesítés igazolása nélkül csakis képesítést nem igénylő beton- és cement-munkák vállalására adható ki az iparigazolvány. Ezen iparigazolvány alapján betonépítési munkák csak annyiban vállalhatók, amennyiben az építkezéseket képesítéssel bíró építőiparos vezető s az építkezés annak felelőssége mellett történik.

3. *Vaskereskedő ebbeli iparigazolványa alapján jogosult az általa eladott kész kulcsokat a hozzá elvitt zárakba díjtalanul beigazítani.* Ily értelmű véleményt adott a nagyvárad ker. és iparkamara a derecskai főszolgabíró 651/911. számú megkeresésére; kiindulva abból, hogy az említett kulcsok beigazítása lakatos szaktudást nem igényel.

4. *Iparigazolvánnyal bíró kézműves nemcsak a saját műhelyében készült, hanem mástól vásárolt szakmabeli cikkeket is áruba bocsájthat.* (A nagyvárad ker. és iparkamara válasza az érmihályfalvai járás főszolgabírónak 72. kih. 1901. számú megkeresésére.)

5. *Szatócs és vegyeskereskedő üzletkörébe mennyiben vonható be a kész cipők árusítása?* A bpesti kamarának, régi gyakorlaton alapuló véleménye szerint a nem bőrből való mindennemű cipők, u. n. mamsz-ok, stb., továbbá a gyermekcipők, ha bőrből vannak is, szabadon árusíthatók a szatócs, illetőleg vegyeskereskedői iparigazolvány alapján. Ezzel szemben a felnőttek számára való kész bőrcipők a 12.880/904. számú K. M. határozatban (1. Sztérényi-féle Anyaggyűjtemény az Ipartörvényben, I. kötet, 180. lap) kimondott elv értelmében oly helyeken árusíthatók a szatócs vagy nagykereskedő által, ahol speciális cipőkereskedő, avagy raktáron is dolgozó, kész cipőt raktáron tartó cipésziparos nincsen.

Egyébiránt ez és a különböző üzletkörök elhatárolásával kapcsolatos, hasonló természetű kérdések nem bírnak azzal a fontossággal, mint aminőt azoknak az existenciájukat féltő kisiparosok s kézművesek tulajdonítanak, mert minden üzletember, akinek iparigazolványa körét valamely árusítani kívánt cikk meghaladja, minden nehézség nélkül új, az illető cikkre is kiterjedő iparigazolványt szerezhet és így az ipardíj – falun és kisvárosban 2 K, tízezernél több lakossal bíró városban 10 K – egyszeri lefizetése árán mindennemű korlátozásra törekvő zaklatástól egyszersmindenkorra megszabadulhat.

Ipari tulajdon·

Rovatvezető : *dr. Bányász Jenő*,

a budapesti keresk. és iparkamara védjegyhivatalának vezetője.

Az 1908. év előtt belajstromozott külföldi védjegyek törlése. Az 1908. évi XII. t.-c. XVII. §-a, amely a védjegy- és mintaügy terén a magyar törvényhozás teljes függetlenségét alapítja meg, megszünteti az úgynevezett osztrák-magyar védjegyoltalmat a külföldi alattvalók részére, s kimondja azt az elvet, mely szerint a külföldi alattvalók védjegyügyi oltalmára nézve csak az illetőnek hazájával fennálló szerződéses viszony lehet mérvadó. Ennek értelmében a külföldi védjegyek és minták az 1908. évi január hó 1-ső napjától kezdve Ausztriától teljesen függetlenül kezeltek, vagyis a külföldi védjegyek lajstromozására vonatkozó azon intézkedés, hogy a külföldi védjegy elsőbbsége az első, lejáratá pedig a második lajstromozástól (wien-i és budapesti) számítandó, az 1908. évi január hó első napjától kezdve hatályát veszítette. Gyakorlatunk azonban a fenti szerződés hatályát az 1908. év előtti lajstromozottakra is kiterjesztette és ennek megfelelően az 1908. év előtt belajstromozott védjegyek oltalmi idejét (10 év) (a wien-i) lajstromozásoktól függetlenül, a hazai lajstromokban történt bevezetéstől számította. Az 1908. évi XII. t.-c. XVII. §-ának ily értelmezése ellen az osztrák érdekeltség tiltakozott és pedig joggal, mert a hivatkozott törvénynek nem volt, de nem is lehetett célja, a már szerzett jogoknak mellőzése. A kereskedelemügyi miniszter az eddigi gyakorlattal szemben ennek megfelelően utasította a budapesti kamarát, hogy az 1908. január 1. előtt a külföldi védjegytulajdonosok javára belajstromozott védjegyeknek meg nem újítás címén (1890. II. 21. §. b. p.) való törlésénél, a második, illetve a későbbben eszközölt lajstromozás idejét vegye figyelembe, úgyszintén a későbbi lajstromozás határnapjáig, a megnyitás iránti kérelmeknek adjon helyt.

Szövedjegyek hasonlósága. A „Jecorol” és „Jecol” szövedjegyek hasonlósága megállapított az *indokokból*: Mindkét szó az „Oleum jecoris” (Aselli) elnevezésből alkotott, s kezdő és végszótagaiknál fogva fonetikailag és optikai megjelenés tekintetében azonos benyomást gyakorolnak a közönséges vevőre. A „co” középszótag a kezdő és végszótagokkal szemben jellegzetes megkülönböztető szótagnak nem tekinthető. A hasonlóság megállapításánál a védjegy hatóság annak a nézetének adott kifejezést, hogy a „Jecol” névvel ellátott gyógyszerészeti áru rendszeres fogyasztói a „Jecorol” névvel ellátott árut minden aggály nélkül elfogadják. A magunk részéről a védjegyhatóságnak ezt a felfogását nem osztjuk, nem azért, mintha a szembeállított védjegyek összetéveszhetőségének a lehetőségéhez szó férhetne, hanem, mivel a korábbi elsőbbségű „Jecol” szó az „Oleum jecoris” tudományos elnevezésből van alkotva és pedig igen csekély változtatással minélfogva oly messzemenő oltalmat, mint pl. egy teljesen szabadon képezett szó, nem élvezhet. Az ellenkező felfogás a tudományos szavak szógyökeinek monopolizálására vezethetne.

Az „Okko” és „Oppo” szövedjegyek hasonlósága megállapított. (1179–1911. K. M.)

Ábrás védjegyek hasonlósága. Egy buzoányt forgató Herkules képéből s a *Herkules* szóból álló korábbi elsőbbségű védjegy, a későbbben belajstromozott két birkózó atlétát, a „*Herkules*” s nagyobb betűkkel a „*Ring Kampf*” szavakat feltüntető védjegyei megtévesztő módon hasonlónak találtatott. Az in-

dokolás szerint a későbbi védjegyben feltüntetett különbségek csak látszólagosak és inkább az utánzási szándék elpalástolására szolgálnak.

Nem állapított meg a hasonlóság a felperesi egy álló kakas ábráját és a „kakas” felírást, valamint a kakas nyakán „ff. P. S.” betűket feltüntető korábbi elsőbbségi védjegyet és az alperesi, azonos árucikkek-re belajstromozott, szintén egy álló kakast ábrázoló védjegy között, mivel alperes védjegyén a kakas képe a kakason ülő (kezében botot és J. B. betűkből képzett monogrammal ellátott pajzsot tartó) gyermekkel van ábrázolva. Az indokolás szerint így *nem a kakas ábrája* vésődik a vásárló közönség emlékezetébe, hanem *a kakason ülő gyermek* karakterisztikus képe.

Függőben tartott lajstromozások. Az „Emlék” szóvédjegy oltalomképessége ellen a kereskedelemügyi miniszter 770/1911. K. M. számú leiratával kifogást emelt. Az indokolás szerint a szóban levő védjegyet a fogyasztó közönség mint a kereskedelmi forgalomban szokásos, reklámszerű és arra vonatkozó felhívást fogja tekinteni, hogy az általa védett tárgyakat, mint emlékeket vegye meg. Ily értelemben eddig a védjegy beleütközik a védjegy törvény 1 §-ba.

A cigaretta papirosra bejelentett „Menthol” védjegy oltalomképessége ellen az osztrák közmunkaügyi miniszternek aggályai vannak. Szerinte a fogyasztó közönség a menthol szóban minőségjelzést fog látni oly értelemben, hogy az így megjelölt áruk készítésénél mentholt használnak, hogy továbbá azok menthol illatot árasztanak és fertőtlenítőleg hatnak.

Osztrák védjegyek törlése. Az osztrák közmunkaügyi miniszter a „Hut Schick”, „Wiener Hut Schick”, mint az áru minőségére (ízletes, tetszetős), származására való adatokat tartalmazó szóvédjegyek-től a törvényes oltalmat megvonta.

Hasonlóképpen döntött a gyógyszerészeti és kozmetikai cikkek megjelölésére belajstromozott „Radioxigén”, úgyszintén a tollszár áruk megvédésére bejelentett „Rapid” szóvédjegyek tekintetében. Előbbi az áru összetételére, utóbbi pedig az áru minőségére utal oly irányban, hogy különleges konstrukciója révén az iras gyorsaságának fokozására alkalmas.

Hazai védjegyek törlése. A kereskedelemügyi miniszter 697/1911. K. M. számú határozatával a „Kleine Linotype Ideal” szavakból álló szóvédjegy törlését elrendelte. Az indokolás szerint a „Linotype” az általa megjelölendő szedőgépeknek bizonyos fajtáját jelenti, tehát áruelnevezés, az „Ideal” szó szabadjelzői voltát eddig hazai joggyakorlatunk több ízben megállapította.

„Valox” emelőgép, az árun alkalmazva, az áru minőségére utal. (700/1911. K. M.)

„Smye” az áru előállítási, vagy származási helyét jelzi. (694/1911. K. M.)

„Bucco purissimo di Calabria” az áru származására és minőségére utal. (695/1911. K. M.)

Perköltés a megtámadott védjegy törlése esetében. Felperes keresetében az alperes részére a budapesti kereskedelmi és iparkamaránál belajstromozott védjegyet, mint olyant kérte törölnetni, mely felperesnek korábban szerzett védjegyjogát sérti. Tekintettel arra, hogy alperes a megtámadott védjegyet a kereset vétele után Önként törölnetette és ezzel a per tárgytalanná lett, a kereskedelemügyi miniszter 744-1911. K. M. sz. leiratával a további eljárást megszüntette. Mivel azonban alperes a peres eljárásra okot és ezzel felperesnek költséget okozott, felperesnek költségeit 200 koronában állapította meg.

Közgazdaság.

Az ipari béke apostolai.*)

Írta: Szabó Ervin.

Mintegy visszhangként azokra az elméletekre és törekvésekre, amelyek részben a munkásosztályból, de még inkább az ideológusok csoportjából fakadtak és a modern ipari életet a korlátlan individualizmus és önzés alapjáról más, altruisztikusabb erkölcs alapjára akarták helyezni, a vállalkozók körében is megszólaltak hangok, amelyek a munkáltató és munkás közötti pusztá gazdasági viszonyba személyes és érzelmi elemeket kívántak belevinni.

Azt hirdették, hogy a tőke és a munka közötti harc nem annyira az érdekek ellentétének következménye, hanem inkább annak, hogy a két fél közötti személyes viszony egymást nem egyforma embernek tisztelő ellenségek viszonya. Nem tartották helyesnek, hogy a gyáros nem tartja egyenrangú félnek a munkást, nem becsüli teljes jogú szerződő félnek, hanem gögösen cseledjének, akivel szemben épen úgy elzárkózik társadalmilag, akit ugyanúgy megvetően, lekicsinylően ítél meg és ugyanúgy a legszigorúbb fegyelemmel tart féken, mint egykor a hűbérúr jobbágyait, vagy épen őket magukat, egy teljes jogúakká lett polgárokat. Csuda-e, ha az önérzetes munkások, akik emberi mivoltukat érzik, folytonos lázadással bénítják meg a termelés munkáját?

A gyáros mondjon le gögös jelszaváról: hogy gyárában ő az úr és senki másnak nincs beleszólása az üzem ügyeibe. Munkásait fogadja munkatársainak s ha talán nem is a technikai és kereskedelmi vezetésben, de legalább a munkaviszonyok megállapításában akaratuk épen úgy érvényesüljön, mint a munkáltatóé.

Az alkotmányos gyárnak ez az elmélete sokhelyt úgynevezett munkásválasztmányok létesítésére vezetett. Ennek a munkások által választott bizottságnak főadata volna a munkarend megállapítása, a munkások viselkedésének ellenőrzése; nézeteltérések esetében közvetítene a gyárvezetőség és a munkások közt, ezek kívánságait és panaszait kifejezésre juttatná, viszont a vezetőség által kezdeményezett újításokról véleményt mondana. Valóságos gyári parlament tehát.

Amilyen szépen volt kigondolva a dolog, olyan kevéssé vált be a gyakorlatban. Akármit határoz is a munkásválasztmány, határozatai érvényesekké csak akkor válnak, ha a munkáltató is hozzájárul. Így eleve csak olyan kérdéseket tárgyal, amelyek annak tetszenek, a legtrikábban olyanokat, amelyek érezhetően belevágnak a munkaviszonyba. Nincs egyetlen munkáltató, aki hozzájárulna ahhoz, hogy például a bérkérdésbe a választmánynak beleszólása legyen. Minden egyéb azonban csak másodsorban érdekli a munkásokat. S így a kezdet rövid lendülete után a munkások – ha ugyan eleve nem viseltetnek bizalmatlansággal az intézmény iránt – visszavonulnak s a gyárosok sem erőltetik a dolgot. Kitűnt, hogy a legtöbb munkásválasztmány, amelyről eleinte magasan szárnyaló híreket küldtek világgá, a valóságban nem él, elhalt vagy elköltözött tagjait újakkal nem pótolják, üléseket nem tartanak; s ha forma kedvéért néha mégis összejönnek, a legmellékesebb dolgokon kívül másról meg nem kérdezik őket.

A munkásaikkal való békét sokkal radikálisabb eszközökkel kísérik meg azok a munkáltatók, akik nem joggal, hanem valóságos anyagi szolgáltatásokkal javítják a munkaviszonyokat.

Kevés ember van, akinek nem dobogna örömtől

*) Részlet szerzőnek „A tőke és a munka harca” c. művéből.

a szíve, ha némely óriás vállalat munkás jóléti intézményeiről hall. A 70.000 munkást foglalkoztató Krupp-féle művek híre elhatolt mindenfelé, de kisebb méretekben másutt is találni hasonló dolgokat. A vállalat munkásai nem a nagyváros piszkos, nyirkos, túlszűfolt bérkaszáryaiban élnek, hanem a joggal áhított kertvárosban, szemrevaló, takaros házikókban, amelyekről azt hinnéd, kis tőkések villái. A ház körül kert, mögötte istálló, benne jól tartott tehén vagy disznó. Ha benézel a házba, a technika és az egészségügy minden követelményét kielégítő lakást látsz, világosságot, napot, tisztaságot. Ha véletlenül két családra készült a ház, mindenik szigorúan el van különítve a másiktól. Halod, hogy munkásról nemcsak addig gondoskodik a vállalat ily jól, ameddig munkabíró, hanem bajában sem hagyja cserben. Ha megbetegszik ő vagy hozzátartozója, előleggel, kölcsönrel ellátja; ha megrokkán, nyugdíjat húz a kötelező nyugdíjpénztárból. Allandóan jó és olcsó ételmezésről a gyári fogyasztó szövetkezet gondoskodik. Hogy meg is takaríthasson, félretehessen valamit, a rendes munkabéren felül a vállalat nyereségében is részesedik. Szellemi szükségleteit kielégítheti a gyár népkönyvtárában, olvasótermeiben, a gyár által támogatott zenekarai hangversenyein. A gyermekeket naphosszat a gyári gyermekkert gondozza, a betegek a gyár kórházaiban, szanatóriumaiban részesülnek szerető ápolásban, s i. t.

Nem férhet hozzá kétség: vannak vállalkozók, akik erkölcsi köteleességet vélnek teljesíteni, amikor ilyen intézményekkel egészítik ki vállalatukat. Úgy érzik tényleg, nem elég, ha munkásaihoz más kapocs nem fűzi őket, mint a rideg gazdasági munkaszerződés; ők nemcsak egyenjogú szabad polgárnak ismerik el a munkást, hanem embertársuknak, akinek anyagi, erkölcsi, szellemi helyzetét javítani erkölcsi köteleességük; és ennek fejében nem kívannak tőle mást, mint ugyanolyan szeretettel és ragaszkodást, amelyet ők maguk éreznek és tanúsítanak iránta.

De aki egyszer közelebbről megnézte ezeket a dolgokat és nem érte be a külső színnel, hanem elolvassa a lakásrendeket, a beteg- és nyugdíjpénztárak, a fogyasztószövetkezetek alapszabályait, a könyvtárak könyvjegyzékeit stb. stb., az csakhamar rájön, hogy a legkevesebb munkáltatót indítják altruisztikus érzések a mintaszerű jóléti intézmények megalkotására.

Kitűnik, hogy munkásházakat csak azért építenek, mert különben nem kapnának munkásokat. Nem építenek a nagyvárosi vállalatok, mert ott akad munka mindig; és nem építenek a falun sem addig, amíg a falu ellátja őket munkaerővel. A bérszerződések szorosán összekapcsolják a bérvizonyt a munkaviszonnyal. A fölmondás ideje olyan rövid, mint semmiféle más lakásban. Kruppnál 14 nap; de sokhelyt rögtön el kell hagynia a munkásnak a lakást, mihelyt a munkaviszony fölbonlott: Ha kimarad a munkából: kilakoltatják. S minthogy laknia mégis csak kell, akár dolgozik, akár nem: ha egyszer rászánta magát, hogy a gyári lakásba költözzék, sokat eltűr, míg arra szánja magát, hogy a munkát beszüntesse vagy a gyárat elhagyja.

Egészen így állnak a dolgok a nyugdíjpénztárral: ha helyét elveszti, elveszti részben vagy egészben befizetéseit is és minden egyéb igényét. A jóléti intézményeiről híres Krupp-féle acélművek nyugdíjpénztára alapszabályainak 15. §-a így szól:

„Ha valamely tag kiválik a cég szolgálatából, neki és utódainak minden igénye a nyugdíjpénztárral szemben megszűnik.”

De ha végig ki is tart a cégnél, akkor is ki van szolgáltatva a gyárvezetés kénye-kedvének. A legtöbb nyugdíjpénztár igazgatóságában a vezetés em-

berei vannak többségben és ezek az emberek szabják meg a nyugdíj magasságát: nem a befizetésektől, hanem a jóindulatuktól függ, ki mennyit és mikor kap.

A gyári takarékpénztárak menten fölmondják a betéteket, mihelyt a munkás beszünteti a munkát.

Nyilvánvaló, hogy az oly mutató jóléti intézmények, amikor élvezetük ilyen föltételekhez van kötve, semmiképen sem tágitják és fokozzák a munkások jólétét és szabadságát, hanem elveszik tőlük azokat a jogokat is, amelyeket az ipari állam liberális törvényhozása minden polgárának megad.

A munkásjóléti intézmények megfosztják a munkást a szabad költözködés jogától. Ha a szomszéd gyárban több bért is kapna, nem mehet oda, mert kiteszik lakásából. A régi időben nyíltan és törvénnyel kötelezték a jobbágyot, hogy földesurának dolgozzék. Most lakást adnak neki és azzal kötik le.

A jóléti intézményekkel felszerelt gyár munkásainak gyermekei számára nem érvényes a szabad pályaválasztás joga. Régen azt mondták: az apa a földesúr, a fiú is az övé. Ma közvetve mondják ugyanezt. A gyári lakásokban nem szabad szállást vagy kosztot adni olyannak, aki nem munkása a gyárnak. Ha az a munkás saját gyermeke is. A gyár tehát széttepi a családi kapcsolatokat vagy kényszeríti a gyermeket is, hogy az üzem szolgálatába álljon, akár tetszik neki vagy megfelelő a foglalkozás, akár nem. Sőt: a fiúnak már az apára való tekintettel is meg kell maradnia; sokszor megesik, hogy ha a fiú fölmond, az apának is fölmondanak.

A jóléti intézmények megsemmisítik a szabad munkaszerződés jogát. Ez a jog a munkás számára amúgy is sokszor illuzórius; de ahová a jóléti intézmények kötik, ott egyszer s mindenkorra le kell mondania arról, hogy esetleges kedvező konjunktúrákat kihasználjon. Ha béremelést kér, hamar eszébe juttatják, hogy: „nincs lakásod?” – és: „mennyit fizettél be a nyugdíjpénztárba?”

A jóléti intézmények megrövidítik a munkás jogát, hogy jövedelmével korlátlanul rendelkezék. Mindenféle címen levonások történnek: a segélypénztárakba, a takarékpénztárba kell befizetnie. Valóságos pénzügyi gyámság alatt van, anélkül, hogy biztos lehetne arról, hogy a levont összegeket valamikor visszakapja.

Az egyesülés és gyülekezés joga teljesen a gyárúr *kényétől* függ. Semmiféle szervezkedés nincs megengedve, amelynek célja a bér- és munkaviszonyok javítása. Kilakoltatás, a befizetések, jutalékok elvesztése nyomon kísérnek minden ilyen kísérletet. Ellenben belekényszerítik a munkásokat az u. n. sárga szervezetekbe, amelyeknek bevallott egyedüli céljuk a harcok szakszervezeteket ellensúlyozni, harc esetén a sztrájkolókat helyettesíteni.

És amit az alkotmányok az állampolgárok büntetőjogi védelemmel körülbástyázott jogának és kötelességének dekretálnak: a szabad és független választójogot sem gyakorolhatják, ha nem a gyári hűbérúr kívánásai szerint. „Öreg munkás létére tudhatná – mondta egy igazgató az elbocsátott munkásnak – hogyha kenyéradója a jelölt, arra kell szavaznia.”

Joggal nevezték ezt az egész rendszert gyári feudalizmusnak. A középkori földesúr semmivel sem korlátozta jobban a paraszt szabadságát, mint ezek a patriarchális munkáltatók kötik munkásaikat az egyszer elvállalt munkahelyhez. Valóban: sikerült megvalósítani az ipari békét, sikerült érzelmi kapcsolatokat fűzni a munkáltatók és a munkások közt,

Bármennyire hasznos is azonban a vállalkozóknak az emberszeretet ez a fajtája, a jóléti intézmények mégis igen kevésbé terjedtek el. És pedig két ókból.

Az egyik az, hogy kevés azoknak a vállalatoknak a száma, amelyeknek érdemes a jóléti intézményekbe nagy összegeket fektetniük. A német munkálatok lapja egy azóta híressé vált nyilatkozatában bevallotta, hogy „sehol sem létesítenek jóléti intézményeket, ahol a munkálatoknak nincs hasznuk azokból”. Miért? Erre is megfelel a lap:

„A munkálatok legsajátabb érdeke követeli a munkások jó és olcsó ellátását. Mert mihelyt a munkások drágán kell fizessenek ellátásukat, emelkednek a bérek. Azért azt látjuk, hogy mindenütt, ahol nincs elég lakás és olcsó élelmiszerek beszerzése nehéz, vagyis gyér népességű vidékeken, nagy a hajlandóság jóléti intézmények létesítésére. Ilyen helyeken a vállalkozók munkás családi házakat, legényszállókat, étkezőket, áruházakat, kórházakat, fürdőket stb. építenek; szóval: mindenről gondoskodnak, amit sűrűbb népességű vidékeken, kivált pedig nagyobb városokban, a szükséglethez képest a községek vagy magánvállalkozók vállalnak. Viszont látjuk, jóléti intézményekre legkevésbé a nagyvárosi vállalkozók költenek, mert ott az egyes képtelen a legjobb szándékú és legmesszebbmenő törekvésekkel is a helyi lakás- és élelem árakat befolyásolni.”

(Deutsche Arbeitgeber-Zeitung, 1904 okt. 9.)

Már pedig az ipari vállalatok túlnyomó nagy része a nagy városokban van – hisz a modern ipar teremtette csak meg a nagy városokat. Ezért van az, hogy csak kisebb része a vállalatoknak érzi az „erkölcsi” köteleiséget, hogy munkásairól a gyáron kívül is gondoskodjék.

Es minthogy a nagy vidéki vállalatok is hovatovább nagyváros-alakulásra vezetnek, ezeknek is csak ideig-óráig érdemes a jóléti intézmények fentartása.

De nemcsak nem érdemes: nem is lehetséges. A nagyvárosi munkás sokkal bizalmatlanabb a jóléti intézményekkel szemben – még a jóhiszeműekkel szemben is – semhogy könnyen elfogadná azokat. Kevesebb hasznukat is látja, mint a vidéki munkás, mert hisz érezhető befolyásuk a megélhetés viszonyaira nincs. „Es mivel az óriásüzemek körül keletkező nagyváros munkásnépességétől az üzem munkásait teljesen elszigetelni mégsem lehet: az engedelmességbe talán már beletörődött ipari jobbagyakban is fölbred a lázadás szelleme. Mind gyakrabban hallunk a mintászerű patriarchális üzemekben kitört sztrájkokról. És ha a sztrájk a közönséges munkaviszonyban álló munkások számára is súlyos és esetleg végzetes kockázat, azok számára, akiket az anyagi lét minden szála az üzemhez fűz, akik számára a munkaviszony megszűntetése egyúttal lakásuk, megtakarított pénzük, nyugdíjuk elvesztését jelenti, olyan vállalkozás, amelyet csak az anyagi és erkölcsi érdekeiben végsőig sértett ember kockáztat meg. Ha megteszi: nem tehet másként. Az idő járását visszafordítani nem lehet. A szabad ipari munkásból jobbagyot csinálni nem lehet.

Bérfizetés szombat helyett más napokon.

A győri waggon- és gépgyár még a múlt év elején fontos és igen üdvös újítást léptetett életbe a munkabérek kifizetésében. Eltérőleg a nálunk általánosan szokásban levő, de hatásában áldatlannak bizonyult szombati hetibérfizetéstől, munkásait két osztályba sorozva, az egyik osztálynak minden kedden, a másiknak minden pénteken adta ki keresetét, még pedig azért ezeken a napokon, mert így a munkásság a kifizetést követő hetivásári napon a szükséges élelmicikkeket a piacokon könnyen beszerezheti. Ezen fizetési rendszer mellett a szombati és vasárnapi éjszakák besorakoztak a többi hétköznapi éjszakák sorába. A vendéglők, korcsmák forgalma ezeken az éjszakákon csökkent s

ezzel arányosan javult a munkások gazdasági helyzete, apadt a szombati és vasárnapi éjszakákon előforduló rendőri beavatkozások száma, csökkent az iszákosság és még több más előny volt észlelhető erkölcsi és munkakegészségügyi szempontból.

Az új bérfizetési rendszert, mely a waggon- és gépgyárban kitűnően bevált, már az 1910. év folyamán Győr városa is meghonosította s a városi műveknél, valamint egyebütt alkalmazott munkásainak kifizetését a fentebb említett napokon osztja ki. A waggon- és gépgyár pedig a múlt év vége felé újabb javítást eszközölt ezen a bérfizetési módozaton: ugyanis most már a fentebb jelzett napokon nem este a munka befejezte után fizeti ki munkásait, hanem ugyanazon napokon *délben*. Ezzel a javítással a vázolt előnyök még fokozódtak, mert most a munkás keresetét egyenesen hazaviszi a családjának és nincs is ideje betérni a korcsmába.

Értesülésünk szerint a földművelésügyi minisztérium főfelügyelete alá tartozó gazdasági felső iskolák és akadémiák szintén kísérletet tettek az intézeteknél alkalmazott munkások heti béreinek szombat helyett csütörtökön való kifizetésével és azzal igen kedvező eredményeket értek el.

K. D.

A kassai kereskedelmi és iparkamara plenáris ülése. A kassai kamara legutóbbi teljes ülési jegyzőkönyvében a következő közérdekű ügyek szerepelnek: A kamara állásfoglalása az 1917. évre tervezett világkiállítás eszméje ellen; jelentés a kamara által Kassán rendezett idegenforgalmi ankétról, a melynek nyomán megalakítatik a Felsőmagyarországi Idegenforgalmi Szövetség; korcsmárosok és kereskedők panasza a szövetségi verseny miatt; technológiai iparmúzeum létesítése Kassán; fölterjesztés az ipari munkásházak építésének állami támogatásáról szóló törvény alkotása tárgyában.

K. D.

Autonomia a gőzkazánvizsgálatban. A kereskedelemügyi miniszter az Országos Gőzkazánvizsgáló egyesületet fölhatalmazta, hogy *saját tagjainak ipari célokra szolgáló gőzkazánjait, gőztúlhevítőit és gőztartóit* a fennálló rendeleteknek megfelelően, az állami közegek helyett átruházott hatáskörben megvizsgálja, a felügyeletet és ellenőrzést gyakorolja s a megtartott vizsgálatokról államérvényes bizonylatokat állítson ki. (K. M. 17914/911.). A jóváhagyott egyesületi alapszabályok értelmében egyesületi tag lehet minden magyar ipartelep tulajdonosa vagy bérlője, valamint érdeklődő szakférfiak. Az alapszabályok tartalmazzák a különféle vizsgálat, szemle és próbadíjakat s kimondják, hogy a tagok és az egyesület között fölmerülő vitás kérdések eldöntésére a budapesti kir. bíróság, kizárólag műszaki ügyekben pedig egy választott bíróság dönt, melyben egy műegyetemi tanár elnöklete alatt mindkét fél egy-egy tagot választ. K. D.

Nemzetközi pályázat elektromos bányalámpásra. Egy bányatulajdonos 24 ezer koronát bocsátott az angol Rome Secretary rendelkezésére a legmegfelelőbb bányalámpás jutalmazására. A Homes Secretary által kiírt pályázat feltételei a következők:

1. A pályázat nemzetközi.
2. A pályabírák akár egy pályázónak adhatják ki a jutalmat, akár megosztva.
3. A pályamunkák ez év december 31-ig küldendők be következő címre: „G. Rhodes. Escr. et the Home Office Testing Station, Botterham.”

A lámpással szemben támasztott követelmények a következők:

1. Erős konstrukciójú, hogy a durva használatban ellentálljon.
2. Egyszerű szerkezet, könnyű karbantarthatóság.
3. Robbanás lehetetlensége a lámpában vagy a lámpán kívül.
4. A netán a lámpában levő folyadék kiömölhetlensége és a lámpa által netán fejlesztett gáz tökéletes ártalmatlansága.
5. A fémanyag biztonsága a kimaratás ellen.
6. A zárbiztosíték és a netáni kinyitás ellenőrizhetősége.
7. Legalább 2 gyertyafény erejű világítás.
8. Jó fényelosztás.

A pályázathoz melléklendő a lámpa árát és fenntartási költségét feltüntető költségvetés a kezelési utasítás és a lámpa súlyának kiszámítása.

A szedőgép. A szedőgép közgazdaságtani és szociálpolitikai jelentőségéről érdekes tanulmány jelent meg. (Fr. Beyer: Die volkswirtschaftliche u. socialpolitische Bedeutung der Einführung der Setzmaschine im Buchdruckgewerbe). A könyv első része a német nyomdaipar történetével foglalkozik. A szedőgép bevezetése előtt a legfontosabb mozzanat volt a nyomdaiparban, feltalálása a gyorsajtónak, mely ellen a betűszedők hevesen küzdöttek. Űgyesen szerkesztett grafikon tünteti fel a nyomdászok szervezkedését, amelyből kitűnik, hogy 1909-ben az összes munkaadók és munkások 84 %-a volt szervezve. A második rész a könyvnek a szedőgép által előidézett technikai átalakulásokat fejtegeti. Leggyorsabban elterjedtek a szedőgépek Amerikában. Németországban is már 1910-ben cirka 4000 szedőgép volt használatban. A harmadik részben szerző a szedőgép által előidézett szociális következményekkel foglalkozik. A szedőgép megrövidítette a *munkaidőt, béremeléssel is járt, ámbár a munkakalmat jelentékenyen csökkentette*. Kezdetben munkanélküliség járt a gép nyomán, a szedőgépek számának emelkedése párhuzamosan emelkedett a kifizetett munkanélküli segélyekkel. Nemsokára változás állott he. Az újságok növelték terjedelmüket, széles néprétegek művelődési szükséglete emelkedett, a nyomdászok új vállalatokba bocsájtkoztak, úgy, hogy „ma sokkal több szedő van a nyomdaiparban alkalmazva, mint a szedőgépek alkalmazása előtt”.

Becsületszó lekötése érvénytelen. Egy nagyobb vállalat alkalmazottja becsületszóval kötelezte magát arra, hogy a cégtől való kilépése után egész Európában nem fog a cégnek sem közvetlenül, sem közvetve konkurrenciát csinálni, ellenkező esetben 15000 márka bírságot fizet minden egyes esetben. Később csakugyan bekövetkezett az eset, hogy egy konkurrens céghez lépett be, mire előbbi alkalmazottja perelte a 15000 márkára. A braunschweigi országos törvényszék azonban elutasította a keresetet, mert – úgy mond – a becsület, az ember személyiségének egy részét képezi és existenciájának alapja. Mint ilyen nem használható vagyoni jogi vonatkozásban másnak az előnyére. A felperesnek semmi egyéb oka nem volt alperes becsületszavát lekötöni, mint az a tudat, hogy a jobb társadalmi körben forgó és becsületére sokat adó alperest ilyen módon kényszerítse egészen egyoldalúlag egy egész életre szóló olyan magatartásra, amelynek a másik oldalon semmi kölcsönös szolgáltatás »sem felel meg.

London lakossága a múlt hónapban megejtett népszámlálás adatai szerint ismét horribilis szaporulatot tüntet fel. Nagy-London lakosságának a

száma immár 7 és egyegyed millióra rug. A szaporulat azonban csak a külső részeken észlelhető, mert a belső London lakossága csökkent. A kereskedelem és ipar térszükséglete ugyanis oly rohamosan emelkedik, hogy a város belterületeiről mindinkább kiszorítja a lakosságot, amely képtelen a lakásokért azt az árat fizetni, amelyet a kereskedő, bankház, ügyvéd stb. iroda céljaira bérelt helyiségeit megadni hajlandó. Némi fogalmat alkothatunk magunknak e kiszorítás méreteiről, ha tudjuk, hogy az óriási City városrészben, amelyben nappal egy milliónál több ember dolgozik, éjjelre mindössze 20 ezer ember marad. Ennyi a City lakossága. Ezek is azonban kevés kivétellel csupa olyan egyének, akik az irodák, üzletek, raktárak őrzete végett maradnak éjjelen át a Cityben.

Az iparüzemekben alkalmazott nők éjjeli munkájának eltiltásáról szóló javaslatot a képviselőház 1911. június hó 27-én tartott ülésében letárgyalta. A törvény jövő év január 1-én lép életbe. Az elfogadott szöveg főbb rendelkezései a következők:

1. §. Az alább felsorolt iparágak körébe tartozó minden olyan üzemben vagy vállalatban, melyben rendszerint tíznél több munkás (férfi- és nőmunkás, tanuló) van foglalkoztatva, és pedig: a) minden olyan üzemben vagy vállalatban, melyben nyersanyagokat, fél- vagy egész gyártmányokat iparszerűleg előállítanak, átalakítanak vagy megmunkálnak; b) kőbányákban, bányákban, sóművekben, valamint kohókban és bányatermékeket feldolgozó egyéb művekben; c) az állami egyedárusággal kapcsolatos üzemekben, és vállalatokban; d) a vasúti és hajózási vállalatok, valamint az állami posta-, táviró- és távbeszélő-intézet által fenntartott gyártási és javítóműhelyekben; e) mindenemű építési vállalatnál a nőalkalmazottaknak – az alábbi kivételekkel – legalább tizenegy órai megszakítás nélkül tartó éjjeli munkaszünetet kell engedni. Este tíz órától reggel öt óráig nőalkalmazottakat foglalkoztatni tilos.

2. §. A nőalkalmazottak éjjeli munkaszünetére vonatkozó rendelkezés nem vonatkozik: a) a mezőgazdasági és erdei termelésre, az állattenyésztésre, a halászatra, a kert- és szőlőművelésre, a selymeszetre és méhészetre; b) az oly üzemekre, melyekben csak a vállalkozó családtagjai foglalkoznak; c) a vendéglőkre, kávéházakra és más oly üzletekre, a melyek élelmi czikkeket az üzletben való elfogyasztásra állítanak elő és szolgáltatnak ki és végül d) a vasúti és hajózási vállalatoknak, úgyszintén az állami posta-, táviró- és távbeszélő-intézetnek igazgatására és forgalmi üzemére.

3. §. Az e törvény hatálya alá tartozó és évszakok által befolyásolt üzemekben, úgyszintén kivételes körülmények között az e törvény hatálya alá tartozó minden más üzemben is, az illetékes hatóságok a nőmunkásoknak az 1. §. szerint biztosított tizenegy órai éjjeli munkaszünetnek egy-egy évben legfeljebb hatvan napon át tíz órára való leszállítását megengedhetik.

4. §. Oly üzemekben, a melyek gyors romlásnak alávetett nyersanyagokat vagy félgyártmányokat dolgoznak fel (gyümölcs-, zöldség-, halkonzerválás stb.) a kereskedelemügyi miniszter a kereskedelmi és iparkamarák meghallgatása után a magyar szent korona országainak egész területére kiterjedő hatálylyal kiadandó rendeletével a nőalkalmazottaknak az év bizonyos szakában vagy az egész éven át éjjel való foglalkoztatását megengedheti.

Ezekben az üzemekben a nők munkaideje heti hatvanhat óránál és az éjjeli munkaidő naponként tíz óránál több nem lehet.

14. §. E törvény rendelkezései nyersrépaczukorgyárrakra, gyapjúfésülésre és fonásra és a bányüzemeknek a föld felszínén folyó munkáira nézve, ha ez utóbb jelzett munkák éghajlati befolyások miatt évenként legalább négy hónapon át szünetelnek, csak 1920. év január hó 15-től kezdve nyernek alkalmazást.

Azonban az előző bekezdésben említett üzemekben már e törvény életbelépése napjától fogva (18. §.) tizenegyedik életévüket még be nem töltött nőmunkások éjjel

egyáltalán nem, a tizenhatodik életévüket még be nem töltött nők, ha éjjel is dolgoznak, a munkaközi szünetek be nem számításával huszonnégy óra alatt nyolcz óránál, a tizenhatodik életévüket már betöltött nők pedig, ha éjjel is dolgoznak, a munkaközi szünetek be nem számításával huszonnégy óra alatt tizenegy óránál tovább nem foglalkoztathatók.

Romlásnak kitett árut az azt őrizet alá vett vevő a keresk. törv. 347. §-a értelmében, ha annak tőzsdei vagy piaci ára van, szabad kézből, egyébként pedig hiteles személy közbenjöttével nyilvános árverésen eladni jogosult. Egy adott esetben a Curianak ezt a kérdést kellett eldönteni, hogy egyúttal kötelessége-e a vevőnek a romlás veszélyének kitett árut eladni és ha ezt elmulasztja, tartozik-e ezzel kártérítéssel az eladónak. A Curia úgy határozott, hogy ez.' nem kötelessége a vevőnek, mert a vevő eleget tesz törvényes kötelességének azzal, ha az áru megfelelő megőrzéséről gondoskodik.

Új lőszőrönőgyár. Magyar szőrüzem- és lőszőrönőgyár r.-t. cég alatt június 29-én a budapesti kárpitosipartestület helyiségében új lőszőrönőgyár alakult. Az alaptőke egyelőre 300.000 K. de annak esetleges felemeléséről előre gondoskodtak. A vállalat fejlődésének legfőbb biztosítékán abban látjuk, hogy annak élén Steinschneider Berthold áll, akinek tevékenységéhez a magyar iparfejlesztés több számbavehető sikere fűződik és aki ebben a szakmában már igen szép eredményeket ért el; figyelmet érdemel az a körülmény, hogy a részvénytőke egy részét az érdekelt fogyasztóközönség jegyezte, ami jele annak a bizalomnak, melylyel az új cég működése elé néznek. Megválasztották elnöknek Szenté Imrét, alelnöknek Mitzky II. Miksát. Az igazgatóság egyébként a következőképen alakult: Steinschneider Berthold (vezérigazgató), dr. Grünhut Armin, Szücs A. és Pick Marcell; felügyelőbizottsági tagok. lettek : Fischer Zsigmond, Hermán Ödön, Kozilek György, Tanczer József és id. Dick Lipót, Ügyvezető igazgatónak Bley Ignácot szerződttették, ki esztendőök óta vezetőállásban fejt ki elismert tevékenységet a magyar gyáripar ezen ágában.

Új faárugyár. Hetényi Géza és társa cég alatt Kis-Kőrösön új faárugyár létesült, mely konyha- és előszobabútorok, valamint tömegcikkék készítésével foglalkozik.

Új petróleumgyár. Soroksár határában egy érdekelt-ség nagyobb szabású petróleumgyár létesítését tervezi. Az I. foka iparhatóság a telepengedélyt megadta, az engedély ellen azonban a soroksári érdekelt-ség fölebbezett. A vármegye alispánja a telepengedélyt megtagadta, úgy, hogy most a kereskedelemügyi miniszter fog ez ügyben véglegesen dönteni.

Új lenolaj- és kencefőzőtelep. Vajda Pál Budapesten (VI., Rőppentyű-utca) lenolaj- és kencefőző-telepet szándékozik létesíteni, mely főleg a Klosterneuburgból importált Alberding-féle gyártmányokkal azonos minőségű produktum előállításával fog foglalkozni.

Új csipkegyár. Magyar csipkegyár r.-t. cég alatt a nottinghami Frank Tatham Limited cég égisze alatt most alakult meg az a vállalat, melyről már régebben hírt adtunk s mely Győrött a város támogatásával nagyszabású csipkegyárát létesít. Az alaptőke 600.000 K (5000 drb. 120 K-ás részvény). Igazgatóság: Frank Tatham (Nottingham), Flesch Gyula Lajos (Bécs), Arthur Meteringham (Nottingham), Molnár Dezső dr. (Budapest).

Az Első magyar hanglemezgyár kibővítése. Az Első magyar hanglemezgyár r.-t. minap költözött VIII., Práter-utca 53. sz. alatt épült saját gyári helyiségébe, ahol modern berendezésű felvételi helyisége és prэшháza van a vállalatnak.

Új ólomcsőgyár. A Krausz és Bettelheim cég irodájában minap alakult meg a Bádgosok és szerelők ólomcsőgyára részvénytársaság 200.000 K alaptőkével. A társaság ólomcsöveket és ólomlemezeket fog gyártani. Az igazgatóság tagjaiul megválasztották gróf Károlyi Imrét, Kohner Jenőt, Boross Somát, Brössler Ignácot, dr. Dalnoky Bélát, Davidovics Horaceot, Glücksthal Samut, dr. Papp Dávidot és dr. Pollákovics Ödönt. Az igazgatóság elnökéül gróf Károlyi Imrét, alelnökéül Kohner Jenőt választották.

A Steg. bányái és birtokai. Sieghart Rudolf dr., a Steg. elnöke, Parisban részt vett az Osztrák-magyar államvasutttársaság bizottságának ülésén, melyen a társaság előbbi elnöke, Herz Gyula is jelen volt. Az ülésen szóba került a Steg, bányáinak és birtokainak értékesítése. A birtokok értékesítésénél mint reflektálást elsősorban a magyar államot vették tekintetbe, míg a bányákra vonatkozólag egy külön társaság alakítása képezte megbeszélés tárgyát.

Új papírneműipar telep. Dobó Ede budapesti papírkereskedő, aki már hosszabb idő óta foglalkozik iskolai-cikkek nagybani árusításával, kisebb ipartelepelt rendezett be a célból, hogy író-, rajz-, vázlatfüzetek, irkák, rajztömbök sab.-beni szükségletének nagyrészét saját telepén és személyes felügyelete alatt készíthetesse.

A **Marx és Mérei** budapesti műszergyáros cég üzemét tudományos műszerek és tanszerek gyártására is kiterjesztette és most a kereskedelmi miniszter az új üzemág részére az állami kedvezményeket 1912. május 1-étől számítandó 5 évre engedélyezte.

A Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság június 28-án tartotta tizenhatodik rendes évi közgyűlését a társaság elnöke: Horváth Elemér ministeri tanácsos elnöklete alatt, Biró Tamás ministeri tanácsos, ministeri biztos jelenlétében.

A közgyűlés helyesléssel vette tudomásul az évi jelentést, elfogadta az igazgatóság indítványát, hogy az 1910. évi osztalék 6 korona összegben állapittassék meg, megadta az igazgatóságnak és felügyelő-bizottságnak a felmentvényt és megválasztotta az igazgatóságba: Dr. Ernyei Pál ministeri osztálytanácsos, Hollán Sándor nyűg. államtitkár és Dr. Vértessy Sándor ministeri osztálytanácsos urakat; a felügyelő-bizottságba pedig: Ahsbahs Leó lovag, Deutsch Antal, Jármái Gyula kir. tanácsos, Matuska István, Oetl Ferencz ministeri tanácsos, Várady József min. osztálytanácsos és Werkner Ármin urakat.

A társaság tartalékai a 10,000.000 K részvénytőkével szemben 8,974.817.85 koronát tesznek ki.

A társaság hajóparkja az elmúlt év végén 48 darab, összesen 18,900 indikált lóerővel bíró gőzösből, 263 darab összesen 140,467.3 tonna hordképességű uszályhajóból, 84 darab kikötő állóhajóból és 1 darab mentőderreglyéből állott.

Az összes üzleti bevételek összege 8,022.846 K 54 f, a mely eredmény az előző évihez viszonyítva fejlődést tüntet fel.

A tizenhatodik szelvényt mától kezdve a társaság pénztára és a Magyar Általános Hitelbank váltja be.

Az igazgatóság a közgyűlést követő alakuló ülésen elnökké Horváth Elemér min. tanácsos urat, a Magyar Általános Hitelbank igazgatóját, alelnökké Márffy Ede min. tanácsos urat választotta «meg. Budapest, 1911. június 28-án.

Az igazgatóság.

Felelős szerkesztő : **Dr. LÁNCZI JENŐ.**